

emeğin birliği

1 MART
1978
500 Kuruş

15

fabrikalar, tarlalar, siyasi iktidar, her şey emeğin olacak..!

**işçi sınıfının sendikal mücadelede
birliğini sağlamak uğruna, sosyalist -
lerin ve sınıf bilinçli işçilerin ACİL
GÖREVİ:**

**■ GERÇEK SINIF SENDİKA.
LARINI YARATMAK VE
■ SENDİKALI, SENDİKASIZ
BÜTÜN İŞÇİ YIĞINLARI
ARASINDA SOSYAL-DE.
MOKRASİYE, OPORTÜNİZME
VE FAŞİZME KARŞI MÜCADE.
LEYİ YOĞUNLAŞTIRMAKTIR.**

İŞÇİ SINIFININ Mücadele Birliği

Yazımızın geçen sayıda yer alan birinci bölümünde, işçi sınıfının faşizme karşı mücadele birliğinin gerçekleşmesinde en önemli sorunlardan biri olan sendikal hareketin birliği sorununu ele almış; ve bu birliğin ancak ve ancak proletaryanın bağımsız sınıf siyaseti temelinde dayalı ve her türlü reformizm ve oportünizmin işçi sınıfı saflarından sökülüp atılmasını amaçlayan sınıf sendikacılığı hareketiyle sağlanabileceğini vurgulamıştık. Aynı bölümde, sınıf sendikacılığının siyasi özünü ve örgütlenme ve mücadele ilkelerini özet olarak ortaya koymuştuk.

Ancak ülkemiz işçi sınıfı hareketinin ve sendikal mücadelenin içinde bulunduğu şu dönemde, işçilerin mücadele birliği ve sınıf sendikacılığı üzerine Marksist ilkeleri açıklamak ve bunun kitleler arasında propagandasını yükseltmek tek başına yeterli değildir ve hatta artık bir mana ifade etmemektedir. Çünkü birincisi, bugün proleter hareket saflarında etkinliklerini sürdüren bütün oportünistler ve reformistler, işçi sınıfı adına yaptıkları burjuva uşaklığını, özellikle sendikal mücadelede işçi sınıfı çıkarlarını burjuvaziye nasıl peşkeş çektiklerini bilinçli kitlelerin gözünden saklayabilmek için, proletaryanın bütün sloganlarına olduğu gibi sınıf sendikacılığı şiarına da sahip çıkma sahtekârlığına başvuruyorlar. Daha dün kadar DİSK yönetiminde etkin olan K. Türkler ve TKP'li şürekası ve diğer tüm oportünistler «kitle ve sınıf sendikacılığı» şiarını bir çığırkanlık aracı olarak kullanıyorlardı. Bu sahtekârlar korosuna şimdi birde DİSK üst yönetimini ele geçiren A. Baştürk ve sosyal-demokrat ortakları katıldı; bu sefer birincilerle ikinciler hep bir ağızdan «demokratik kitle ve sınıf sendikacılığı» demagojisinin yaygarasını yapıyorlar. Bakın şunlara he! Ne zamandan beri sosyal-demokrasi ve onların kışına yapışmış tescilli oportünizm Marksizmin temel ve evrensel sınıf savaşı ilkesini benimsemeye başlamış?!. Her ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de işçi sınıfının gücü ve mücadelesi gelişip toplumsal ve siyasi hayata damgasını bastıkça, burjuvazi ile onun uşakları sosyal-demokrasi ve oportünizm de işte böyle sahtekârlıklara başvurmak zorunda kalmaktadırlar. Kısacası, bu namussuzlar, sınıf davasına sarılan işçi kitlelerini, Lenin'in deyimiyle, bizzat proletaryanın kendi sloganları ile kandırmaya çalışmaktadırlar.

İkincisi, kendi işverenlerine, burjuva hükümetlere ve faşizme karşı mücadele içerisinde bilinçlenen ve sosyalizmi benimseyen geniş bir işçi kitlesi bu sosyal-demokrat ve oportünist siyasetçilerin ve sendikacıların bu sahtekârlıklarını görmekte, onları nefretle karşılamakta, bu sahtekârlara karşı hem siyasi ve hem de sendikal mücadelede gerçek bir Marksist alternatif güç, gerçek bir sınıf sendikacılığı örgütlenmesi arayışı içine girmektedir; kısacası kendi sınıf mücadelesini bu alçakların elinden kurtarabilmek için çıkar bir yol aramaktadır.

İşte bu iki nedendir ki, Emegün Birliği, sermayenin bu sosyal-sahtekârlar eliyle sürdürdüğü saldırıya karşı sınıf mücadelesinin çıkarlarının tek teminatı olan bağımsız

sınıf siyaseti temelinde gerçek bir sınıf sendikacılığını hayatın pratiğinde gerçekleştirecek somut bir örgütlenme ve mücadele politikası ortaya koymayı, bu politikanın mümkün olan en kısa zamanda güçlü bir alternatif haline gelmesi uğruna kararlı ve yoğun bir mücadeleye girmeyi en temel ve acil görevlerinden biri saymaktadır. Aynı zamanda Emegün Birliği, «işçi sınıfından yanayım» diyen her dürüst ve namuslu kişiyi, grubu ya da örgütü bu politika etrafında mücadele birliğine çağırmaktadır.

İşçi sınıfının sendikal mücadelede birliğinin sağlanması, sınıf sendikacılığının geçen sayımızda açıkladığımız Marksist ilkeler temelinde «nasıl bir örgütlenme ile» gerçekleştirilebileceği sorusuna açık, somut ve pratikte uygulanabilir bir cevap vermekten geçer. Yani, nasıl bir eylem ve örgütlenme planı izlemeli ki, sınıf sendikacılığı en geniş işçi yığınlarının etrafında mücadele birliğinin sağlandığı bir güç haline gelsin? Bu sorunun cevabı, kısa vadeli taktik hesaplara ya da bir takım günlük politik çıkarlara dayanılarak verilemez. Bu sorunun cevabı, en doğru şekilde, işçi sınıfının faşizme karşı demokratik devrim mücadelesinde izleyeceği uzun vadeli siyasi çizginin ışığında, verilebilir. Yine aynı şekilde bu sorunun cevabı, Türkiye'deki sosyal ve siyasi durumun ve işçi sınıfı hareketinin tarihi süreç içinde nereden gelip ne yöne doğru geliştiği üzerine doğru bir değerlendirmeye dayanabilir. Aksi takdirde, meseleye günlük çıkarları açısından bakıp olaydan olaya «tahlil» yapan ve her yeni olay karşısında şaşkınlığa düşüp yeniden yön tayin etme cambazlığına kalkan oportünistlerin durumuna düşülür. Kuşkusuz böylesi etraflı bir değerlendirmenin, üç-beş gazete sayfasına sığdırılması mümkün değildir. Bu nedenle burada, daha önceki yazılarımızda etraflıca açıkladığımız faşizme karşı demokratik devrim anlayışımızı bir daha ele almayacak, ancak bu anlayış temelinde, Türkiye işçi sınıfı hareketinin ülkenin sosyal ve siyasi şartlarına bağlı olarak günümüze kadar nasıl bir gelişim gösterdiğini ve bundan sonra zorunlu olarak ne yönde bir gelişim seyri izleyeceğini değerlendireceğiz. Ve bu değerlendirmeye dayanarak, işçi sınıfının gelişen hareketlerini sınıf bilinçli ve siyasi bir mücadeleye kanalize edebilmek için sosyalistlerin nasıl bir örgütlenme politikası izlemesi gerektiğini belirteceğiz.

TÜRKİYE'NİN SOSYAL VE SİYASİ ŞARTLARINA BAĞLI OLARAK İŞÇİ SINIFI HAREKETİNİN GELİŞİMİ

Türkiye işçi sınıfı hareketinin 100 yılı aşkın bir geçmişi vardır. Bu geçmişin 1960'lara kadar olan bölümünde işçi sınıfı nicelik ve nitelik bakımından yeterince gelişmediği için, hareketleri de zorunlu olarak kendiliğindenci bir nitelik taşımaktadır. Ancak bu genel niteliğine rağmen, proletarya hareketi tarihi gelişiminde önemli bir yer tutan belli dönemlerden geçmiştir. Kuşkusuz uzak geçmişin en önemli dönemi, Türkiye işçi sınıfının 1917-18'lerden sonra emperyalist işgale ve feodal saltanatın baskısına karşı mücadeleye giriştiği ve Bolşevik devrimi-

nin de etkisiyle doğup güçlenen ilk Marksist hareketin, yani Mustafa Suphi'lerin başlatıp, Şefik Hüsnü'lerin sürdürdüğü TKP hareketinin mücadeleye önderlik ettiği dönemdir. O dönemde işçi sınıfı ülkede kapitalist ilişkilerin zayıflığından ötürü nicelik bakımından son derece güçsüzdü. Proletaryanın sınıf çelişkileri temeli üzerine yükselen mücadelesinin toplumsal ve siyasi hayatta etkin olacak kadar güçlenmesi için gerekli objektif koşullar henüz oluşmamıştı. Ancak, gerek emperyalist işgalin ve gerek feodal saltanatın çöküşünün yarattığı sosyal ve siyasi bunalımlar neticesinde işçi sınıfı nicelik durumuna oranla çok daha güçlü bir hareketlilik içindeydi. Üstelik 1917 Ekiminde zafere ulaşan Bolşevik devriminin heyecanı Türkiye'yi de etkilemekte ve birçok burjuva, küçük-burjuva aydın bilimsel sosyalizmi benimseyerek işçi sınıfı mücadelesinin yanında yer alıyorlardı. İşte TKP hareketi de bu şartlarda doğmuş ve kurtuluş savaşı döneminde işçi yığınları arasında önemli bir yer edinmiştir.

Ancak şu gözden kaçırılmaması gerekir ki, o dönemde işçi sınıfının TKP önderliğindeki siyasi mücadelesi, ülkenin ekonomik ve sosyal durumundan dolayı, emek-sermaye arasındaki sınıf çelişkisi temelinde değil, emperyalist işgal ve feodal saltanatın zulmü neticesinde derinleşen ulusal ve demokratik çelişkiler temelinde geliyordu. İşçi sınıfının siyasi güçsüzlüğünden ötürü burjuvazinin önderliğinde yürütülen ulusal kurtuluş savaşı neticesinde, emperyalist işgale son verilmesi ve feodal saltanatın yıkılarak burjuva cumhuriyetin kurulması ise, bu çelişkileri belli ölçüde (burjuva sınırlar içinde) gidermiş ve bu çelişkilerden doğan siyasi hareketleri bir çözüme bağlamıştır. Dolayısıyla siyasi iktidarı ele geçiren burjuvazinin sosyal ve siyasi planda egemen güç durumuna gelmesi ile doğan yeni toplumsal şartlarda, işçi sınıfı hareketinin hâlâ ulusal ve demokratik çelişkiler temeli üzerinde gelişmesi ve hatta eski gücünü koruyabilmesi şüphesiz mümkün değildi. Fakat diğer taraftan, burjuvazinin iktidarı ele geçirecek kendi sermaye düzenini geliştirmeye başlamasıyla zorunlu olarak ön plana çıkan sınıf çelişkileri temelinde güçlü bir mücadele yürütebilmek için de, işçi sınıfının ne nicelik ve ne de nitelik durumu yeterli değildi. Bu nedenle, özellikle 1925'lerden sonra, her ne kadar işçi yığınlarının sermayeye karşı kendiliğinden yükselen grev hareketleri görülmüşse de, kurtuluş savaşı döneminde ortaya çıkan güçlü işçi hareketleri, toplumsal çelişkilerin böylesi bir değişikliğe uğramasıyla giderek zayıflamıştır. Bu gelişmeler neticesinde TKP hareketi de başlangıçta dayanmış olduğu yığınsal işçi hareketleri temelini yitirmeye başlamıştır.

Kuşkusuz TKP, özellikle 1935-40'lara kadar Sovyet bolşeviklerinin ve III. Enternasyonal'in öncülüğü ve desteğinde, bu zor şartlara rağmen siyasi etkisini bir ölçüde devam ettirebilmiştir. Ancak bir taraftan maddi sınıf temelini zayıflığı, diğer taraftan gerici burjuva diktatörlüğünün işçi sınıfı ve TKP üzerindeki azgın baskı ve terörü, gerek siyasi ve gerekse ekonomik mü-

Ve Sendikal Hareket / 2

cadelenin zayıflamasına neden olmuştur. Hiç bir sınıf hareketinin güçlü bir maddi temelden ve derin toplumsal çelişkilerden kaynaklanmadan sadece subjektif şartların geliştirilmesi yolundan güçleneceği düşünülemez. İşte kısaca açıkladığımız bu nedenlerle, 1925'lerden sonra işçi sınıfı hareketinde bir gerileme ve TKP hareketinde de bir dağılma ve çözülme söz konusu olmuştur. Bu gelişmeler sürecinde, TKP hareketi bir taraftan dağılırken, diğer taraftan da işçi sınıfıyla bağları zayıflamış ve daha çok burjuva, küçük-burjuva aydınların hareketi niteliğine bürünmüştür.

Kuşkusuz 1950'lere kadar süren bu dönemdeki işçi sınıfı hareketinin ve TKP mücadelesinin daha etraflı olarak incelenmesi gerekir ve bu ayrı bir yazı konusudur. Biz burada konumuzu yakından ilgilendirdiği için, daha çok 1950'lerden ve özellikle de 1960'lardan sonraki dönemde gelişen ve değişen toplumsal ve siyasi şartlarda güçlenen işçi sınıfı hareketinin değerlendirilmesi üzerinde duracağız.

1950'den sonra emperyalist sermayenin Türkiye'ye yoğun olarak girmesi, kendisine bağlı işbirlikçi sermaye yaratarak kapitalist ilişkileri geliştirmeye başlaması, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal yapısında hızlı bir nitelik değişimine yol açtığı gibi, işçi sınıfı hareketini de yeni bir gelişim dönemine sokmuştur. Emperyalizme bağımlı çarpık kapitalist ilişkilerin gelişmesi ve sanayide sermaye yatırımlarının artmasıyla birlikte, o güne kadar ülke nüfusunun %85'ini barındıran kırlarda geniş köylü yığınlarının mülksüzleşmesi, bunun neticesinde de kırlardan şehre göç ve işçi sınıfının nicelik bakımından gelişimi gittikçe hızlanır. Mülksüzleşen köylü yığınlarının sürekli artan bir şekilde beslediği işçiler ve işsizler ordusunun büyümesi, kaçınılmaz olarak ekonomik çıkar ve talepler uğruna işçi hareketlerini de yoğunlaştırır. Ancak bu dönemdeki işçi hareketleride tamamıyla kendiliğindenci bir nitelik taşır. çünkü birincisi, işçi sınıfı saflarının çok büyük bir bölümü yeni proleterleşmiş ve henüz ekonomik mücadelesinde dahi sınıf bilinci yeterince gelişmemiş unsurlardan oluşur. İkincisi, daha önceki dönemde TKP'nin temsil ettiği sosyalist hareketin hem objektif nedenlerle hem de burjuva diktatörlüğünün terör ve baskısıyla çözülüp dağılmasından dolayı, 50'lerden sonra gelişen işçi sınıfı hareketi ile sağlam bağlar oluşturacak, onun kendiliğinden mücadelesini bilinçli ve siyasi mücadele seviyesine yükseltecek bir sosyalist hareketin yokluğudur.

Bu şartlarda, ekonomik ve siyasi yapıda hakim duruma gelen emperyalist ve işbirlikçi sermayelerin, işçi sınıfının gelişen ekonomik mücadelesini denetim altına almaları kolay olmuştur. Mustafa Kemal iktidarı zamanında ortadan kaldırılıp, 1947'de işçi hareketlerinin zorlamasıyla yeniden kabul edilen sendikalaşma hakkı, özellikle 1950'den sonra daha geniş işçi yığınlarının ekonomik hakları uğruna sendikalarda toplanmasını hızlandırmıştır. Ancak bu sendikal hareketi emperyalist sermaye ve işveren sınıf kendi yönlerine çekebilmişler, ve

özellikle işçilerin en kaymak tabakasından satın alarak kendilerine bağladıkları işçi önderleri (örneğin Seyfi Demirsoy'lar, Halil Tunç'lar, vb.) eliyle Amerikan tipi gans-ter sendikacılığı, yani sarı sendikacılığı işçiler üzerinde hakim kılabilmişlerdir. 1952-53' bu türlü sarı sendikaları bir konfederasyon altında toplayarak Türk-İş'i kurmuşlardır. Türk-İş, o günden bu yana işçi hareketinin bilinçli bir mücadele seviyesini engellemek için sermayenin kullandığı en önemli silâhlardan biri olmuştur. Kısacası, 1950'den 1960-61'lere kadar geçen dönemde işçi sınıfı hareketinin genel bir değerlendirmesini yapacak olursak; işçi yığınlarının ekonomik mücadelelerinde sarı sendikacılığın, siyasi planda da, sözü edilebilir bir sosyalist hareketin yokluğundan dolayı, işbirlikçi sermayenin ve onun müttfikleri gerici sınıfların siyasi partilerinin peşinden gittiğini görürüz.

Ancak, bu dönem işçi ve emekçi sınıf hareketlerinin gelişmemiş olduğu olduğu bir dönem olmakla birlikte, aynı dönemde ekonomik ve toplumsal plandaki gelişmeler, 1960'lardan sonra gerek işçi sınıfı ve gerekse emekçi köylülük ve diğer küçük-burjuva tabakaların düzene karşı hareketlerinin hızla güçlenmesini sağlayan bir nicelik birikimini doğurmuştur. Emperyalizmin güdümünde güçlenen işbirlikçi sermaye düzeni, hem sanayide hem de tarımda kapitalist ilişkileri derinleştirip yaygınlaştırırken, bunun neticesinde bir taraftan işçi sınıfı saflarını genişletirken, diğer taraftan geniş küçük-burjuva yığınları kapitalizmin yoksullaşma ve mülksüzleşme çarkına daha yoğun bir şekilde kapılmasına neden olmuştur. Aynı şekilde, 1950'lere kadar varlığını belli ölçüde sürdüren milli sermayenin bu süreç içerisinde emperyalizm tarafından tasfiye edilmesi de, toplumsal ve siyasi planda emperyalizme karşı burjuva ve küçük-burjuva aydınlar arasında bir ulusal muhalefet hareketini doğurmuştur. Nitekim, 27 Mayıs hareketi, emperyalizm ve işbirlikçi sermaye düzeninden zarar gören burjuva ve küçük-burjuva katmanlar arasında bu muhalefetin yaygınlaşması ve düzenin ekonomik ve siyasi bir bunalıma düşmesi sırasında bir sosyal patlamaya dönüşmesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Ancak yok olmakta olan bir sınıfın siyasî görüşlerine dayandığı için, kısa bir zaman içinde emperyalizm ve işbirlikçi sermaye düzenine teslim olmak zorunda kalmıştır.

1960-1971 DÖNEMİ

1960'tan sonraki dönemde toplumsal ve siyasi hareketler son derece karmaşık ve hızlı bir gelişim seyri izlemiştir. Bu toplumsal hareketlerin nasıl bir ekonomik yapıdan kaynaklandığı ve hangi sosyal güçleri içine aldığı bir bütün olarak ele alınmazsa, işçi sınıfı hareketinin böylesi bir ortamda izlediği gelişim seyri ve bugün ulaştığı aşama doğru değerlendirilemez. Onun için, burada önce, 1960-71 arasındaki dönemde, Türkiye'deki ekonomik ve toplumsal yapının nasıl bir gelişim gösterdiği ve bu gelişimin hangi sınıfsal güçleri nasıl bir siyasi hareket içerisine ittiğini ele alalım.

Ekonomik yapıda, 1950'lerden bu yana işbirlikçi sermaye düzenini geliştiren emperyalizm kendine bağlı çarpık kapitalist yapıyı hakim kılmış ve içiçe girdiği işbirlikçi sermayeyi tekelleşme düzeyine ulaştırmıştır. Bu dönemde ekonomik yapıda görülen gelişim kısaca şöyle özetlenebilir: 1) En başta sanayi ve bankacılık alanında olmak üzere emperyalizme bağımlı işbirlikçi tekelciliğin güçlenmesi ve süreç içinde ekonomik yapıda hakim duruma gelmesi, 2) Buna bağlı olarak tarım alanında kapitalizmin hızla gelişerek yarı-feodal ilişkileri büyük ölçüde tasfiye edip tarımda da tekelleşmeye yol açması, 3) İşbirlikçi sermaye düzenine bağlı olan orta sermaye, yani tekelleşmemiş sermaye katmanlarının tekelciliğin gelişminden zarar görerek gerilemesi, 4) Aynı şekilde, bu döneme kadar ekonomik yapıda önemli yeri olan küçük meta üretiminin işbirlikçi tekelciliğin geliştirdiği büyük ölçekli üretim tarafından tasfiyesinin hızlanması.

Her toplumsal hareket, her siyaset, sürekli bir değişim içinde bulunan ekonomik yapının belirlediği ve şekillendirdiği değişik sosyal güçler arasındaki çelişkilerden kaynaklanır. Bu nedenle, o dönemdeki toplumsal hareketlerde, yukarıda kısaca özetlediğimiz bir gelişim seyri içinde bulunan işbirlikçi sermaye düzeni ile farklı sınıfsal güçler arasında derinleşen çelişkilerden kaynaklanmaktadır. O dönemde toplumsal ve siyasi yapıda görülen başlıca hareketleri ele alalım.

Her şeyden önce, ekonominin bütün alanlarında gelişen ve tekelleşme seviyesine ulaşan işbirlikçi kapitalizm, işçi sınıfının saflarına her sene onbinlerle artırdığı gibi, emek-sermaye çelişkisinden kaynaklanan işçi hareketlerini de yoğunlaştırmakta ve yüksek boyutlara çıkarmaktadır. Geçmiş döneme nazaran, grev hareketleri süratle gelişmekte ve her sene daha geniş işçi yığınları işverene karşı mücadeleye katılmaktadır. Aynı şekilde, işbirlikçi tekelciliğin gelişimi, mülksüzleşme çarkına daha hızlı kapılan geniş küçük-burjuva yığınları da toplumsal hareketler içerisine itmektedir. Bunlar arasından küçük ve yoksul köylü yığınları bugüne kadar baskısı altında ezildikleri büyük toprak sahipliğine ve yarı-efodal sömürüye karşı hareketlerini geliştirmektedir. Öte yandan, emperyalizmin ekonomik ve siyasi yapıdaki hakimiyetine ve iktidarın gayrimilli niteliğine karşı, özellikle burjuva ve küçük-burjuva aydın kitleleri arasında bir ulusal muhalefet hareketi yaygınlaşmaktadır. Bunun yanında bir de, işbirlikçi tekelciliğin güçlenmesinden çıkarları zedelenen orta sermaye katmanları da mevcut düzene karşı muhalefet hareketine girişmektedirler. Diğer taraftan, bütün bu toplumsal çelişkilerden ve hareketlerden etkilenen ve daha çok üniversite gençliği arasında yaygınlaşan bir gençlik hareketi gelişip güçlenmektedir.

Görüldüğü gibi, o dönemdeki toplumsal hareketler ve bunların kaynaklandığı çelişkiler son derece karmaşık bir görünüm arz etmektedir. Kuşkusuz bu hareketlerin hepsi içiçe geçmekte, birbirinden etkilenmekte;

bu hareketlerin farklı hedeflere yönelen siyasetleri de aynı şekilde birbirini etkilemektedir. Örneğin, burjuva ve küçük-burjuva aydınların ulusal muhalefet hareketi işçi sınıfının gücünden etkilenmekte, onunla yakınlaşabilmek için sosyalizmden bahsetmektedir. İşçi sınıfının siyasi temsilcisi olma iddiası ile ortaya çıkanlar, ya küçük-burjuva radikalizminden (cuntacılık, vs.), ya köylü devrimciliğinden, ya da ılımlı burjuva muhalefetinden (parlamentarizm, vb.) etkilenmektedir. Aynı şekilde, başlangıçta orta sermaye katmanların kendi sınıf çıkarları doğrultusunda oluşturdukları «orta sol» CHP hareketi de diğer devrimci muhalefeti kendi tarafına çekebilmek için solculuk kisvesine bürünmektedir. İşçi sınıfı hareketi, işte böylesi bir karmaşanın içerisinde geçerek günümüze kadar gelmiştir.

Burada önceden belirtmek gerekir ki, emperyalizme ve işbirlikçi tekelci sermaye düzenine farklı yönlerden girilen bu toplumsal ve siyasi hareketler, özellikle 1970'lerden sonraki süreç içinde bu karmaşık durumunu giderek yitirmektedir. Çünkü, 1960-71 dönemi ekonomik yapının işbirlikçi tekelciliğe doğru gelişmesi ve diğer bir takım sömürücü tabakaların ekonomik yapıdan yok olması veya tekelciliğe bağlanması doğrultusunda bir geçiş dönemidir. Bu geçiş sürecinde, bir tarafta işbirlikçi tekelci sermayenin, diğer tarafta ise işçi sınıfının gücü ve toplumsal yapıdaki etkisi artmakta, bu iki sınıf etrafında ikili bir saflaşma gelişmektedir. Diğer bütün sosyal güçler ise kapitalizmin gelişmesiyle ya yok olmakta, ya da bu iki saftan birine bağlanmak zorunda kalmaktadır. Bunun içindir ki, işçi sınıfı ile tekelci sermaye arasında derinleşen uzlaşmaz sınıf çelişkisi bu toplumsal ve siyasi hareketlere gittikçe daha fazla damgasını vururken, bugüne kadar görülen ve esas kargaşalığı yaratan çeşitli burjuva ve küçük-burjuva muhalefet hareketleri de, ekonomik yapıdaki temelleri çürüdüğü için zamanla erimekte ve etkinliği azalmaktadır.

1960'lardan sonraki toplumsal ve siyasi hareketlerin bu genel değerlendirmesinden sonra, şimdi o dönemdeki işçi sınıfı hareketini ele alıp inceleyelim. Genel olarak değerlendirecek olursak, işçi sınıfı hareketi bu dönemde de kendiliğindenci bir nitelik taşımaktadır. Nicelik bakımından hızlı bir gelişim göstermesine, grev hareketlerinde canlanma olmasına rağmen, geniş işçi yığınları hâlâ sarı sendikacılığın, siyasi planda da çeşitli burjuva partilerin etkisi altındadır.

Fakat bunun söylemek yetmez. Çünkü sınıf çelişkilerinin sürekli derinleşmesi işçi hareketlerini daha ileri bir düzeye ulaştırmıştır. Lenin'in belirttiği gibi, «kendiliğindenlikten kendiliğindenliğe fark vardır». Proletarya hareketinin 1960'larda taşıdığı kendiliğindenci nitelik, örneğin 1950'lerdeki ile kıyaslanamaz. Bu dönemde işçi sınıfı, özellikle ekonomik mücadele planında, artık kendisi için bilinçli hareketlerin ilk örneklerini vermeye başlamıştır. Şüphesiz bu hareketler, genel işçi hareketleri içinde henüz ilk bilinçli filizlerdir, ama doğmakta, büyümekte ve gelişmekte olan filizlerdir. Bu dönem, ekonomik ve toplumsal yapının değişimi bakımından bir geçiş dönemi olduğu kadar, işçi sınıfının kendiliğinden hareketlerden bilinçli hareketlere yükselmesi bakımından da bir geçiş dönemidir. Onun için

biz esas olarak bu bilinçli hareketin nasıl bir gelişim seyri izlediğini inceleyeceğiz.

İşçi sınıfı hareketinin bilinçli bir hareket düzeyine doğru attığı ilk adımlardan biri TİP'in kuruluşu olmuştur. 27 Mayıs hareketinden sonra gelişen toplumsal hareketlerin de etkisiyle bir grup sendikacı, işçi sınıfının da bir siyasi partisi olması gerektiğine inanarak TİP'i kurmuşlardır. Ancak bu unsurlar, henüz bilimsel sosyalizm doğrultusunda bir siyaset uygulayabilecek düzeyde değillerdir şüphesiz. Çünkü, bunların içinden geldikleri kendiliğindenci ekonomik mücadelenin bilimsel sosyalist bir hareketi doğurması söz konusu olamaz. Bu nedenle, TİP'in bu kurucuları, kendilerine öncülük edebilecek bir sosyalist hareket arayışına girmişler, ve o zamanın şartlarında M. Ali Aybar, Behice Boran, vb. gibi, sosyalizm iddiasıyla ortaya çıkan burjuva ve küçük-burjuva aydınları bulup partinin başına getirmişlerdir. Kısacası, işçi sınıfı, ilk bilinçli hareketinden itibaren kendine yön verecek bir sosyalist hareket arayışına girmiştir.

Ancak, o dönemde Türkiye'de sağlam Marksist temellere dayalı bir sosyalist hareket var mıdır? Buna olumlu cevap vermek söz konusu olamaz. Şüphesiz, 1960'lardan sonra artan toplumsal huzursuzluklar ve hareketler, doğal olarak en başta bir kısım aydınları sosyalizmi benimsemeye itmekte, böylece sosyalist hareketin safları kabarmaktadır. Fakat başlıca iki nedenden ötürü bu hareket Marksist temellere dayalı bağımsız bir sınıf siyasetini çıkaramamaktadır. Bu nedenlerden birincisi, daha önce belirttiğimiz şartlardan dolayı, geçmişten gelen ve Türkiye toplumunun değişen yapısına uygun, köklü bir siyasete sahip Marksist hareketin olmayışıdır. Her ne kadar, TKP hareketinden kalma bazı unsurlar olmakla birlikte, bunlar daha hâlâ, 1920'lerdeki toplumsal çelişkilerin şekillendirdiği, ulusal ve demokratik bir öz taşıyan geçmiş siyasetten kaynaklanmakta, bu yüzden burjuva ve küçük-burjuva dünya görüşüyle bağlarını koparamamaktadırlar. Örneğin, bu dönemde, TKP'nin yurt dışındaki mülteci grubu henüz suskunluk içindedir ve 1974'lere kadar kimsenin haberi olmayacaktır. Mihri Belli gibi unsurlar ise, hâlâ «asker-sivil aydın»ların önderliğinde bir milli demokratik devrim sayılmaktadır. H. Kıvılcımlı ise, işçi sınıfı adına yoğun bir propaganda yapmakla birlikte, küçük-burjuva siyasetten kopmamakta ve kendi anti-Marksist tezlerine dayanarak «II. Kuvayi-Milliyeciliğimiz» adına «cuntacılığa» saplanmaktadır.

İkinci neden, birinciden kaynaklanır. Yani, bağımsız sınıf siyasetine dayanan bir siyasi örgüt olmayınca, işçi sınıfının ilk bilinçli unsurlarının ve genel sosyalist hareketin, o dönemde güçlenen burjuva ve küçük-burjuva toplumsal hareketlerin doğurduğu burjuva siyasetlerden etkilenmesi, onlarla karışması, ve hatta siyasette önderliği bu burjuva hareketlere bırakması da kaçınılmaz olur.

İşte TİP böylesi bir ortam içinde doğmuştur. İlk dönemde, işçi ve emekçi halk kitlelerinin emperyalizmin, işbirlikçi sermayenin ve onların müttefiki yarı-feodal unsurların hakimiyetindeki sömürü düzenine karşı devrimci hareketlere girişen kesimlerini büyük ölçüde etrafına toplayabilmiştir. Bunun en açık göstergesi, 1965 seçimlerinde

yaklaşık 300 bin oy toplayarak meclise 15 milletvekili sokmasıdır. Ancak bu gelişime karşılık TİP, Marksist siyasete dayanmadığından, hem işçi sınıfına doğru bir renberlik yapamamış ve hem de zamanla bu toparlayıcı gücünü yitirmiştir.

O dönemde TİP her türlü burjuva ve küçük-burjuva hareketten etkilenen bir siyaset izler. Örneğin, bir tarafta işçi sınıfı adına çıktığı için, kaba sosyalizm propagandası yapar; sosyalist devrim tezi savunur. Öte yandan ise küçük-burjuva radikalizminden etkilendiği için, «düzenin demokratikleştirilmesinden» söz eder. İlimli burjuva muhalefetinin etkilemesiyle «parlamentarizmi» savunur. Nihayet, köylülük en geniş oy deposu olduğu ve köylü hareketi yoğunlaştığı için de, köylü kuyrukçuluğu yapar. Yani, tabiri caizse, TİP'in siyaseti, tam bir çorbaya döner!. TİP oportünizmi böyle doğmuştur.

TİP bu şekilde oportünizmin batağına doğru gerilerken, derinleşen toplumsal çelişkiler nedeniyle, işçi sınıfının daha geniş kesimleri işveren sınıfa karşı kendiliğindenci ekonomik mücadeleye atılırlar; grev hareketleri yoğunlaşır. Bu aşamada, işçi kitleleri üzerinde o zamana kadar egemen olan sarı sendikacılığın etkisi, giderek kırılmaya başlar. İşçi sınıfının kendi çıkarları için ekonomik mücadele yürütmesi bilincini kavrayan en ileri unsurları Türk-İş'in burjuva sendikacılığına karşı mücadeleye girişir. Bu mücadele, 1967'nin başında DİSK'in doğmasıyla yeni bir düzeye ulaşır. Türk-İş'ten ayrılan, Maten-İş, Basın-İş ve Lastikİş ile bağımsız sendikalardan Gıda-İş, vb. sendikaların yöneticileri, işçi sınıfının ekonomik mücadelesini devrimci bir politika doğrultusunda yürütmesi gerektiğine inanarak DİSK'i kurarlar. DİSK, sendikal hareket içinde, kendi sınıf davasının bilincine ulaşan işçi kitlelerinin Kavel, Rabak, Demir Döküm, Sungurlar, Gislaved gibi birçok fabrikalarda yürüttükleri yiğit ve fedakâr mücadeleler içerisinde kısa zamanda güçlenir ve Türk-İş'in sarı sendikacılığının karşısında bir alternatif güç haline gelir.

Ekonomik mücadelede devrimci sendikacılık ilkelerine dayanarak kısa zamanda geniş bir bilinçli işçi kitlesini kucaklayan DİSK, kuşkusuz bir siyasete dayanmaz zordur. Tıpkı TİP'in ilk kuruluşunda olduğu gibi, DİSK'de, kendisini yönlendirecek, sınıf sendikacılığı doğrultusunda geliştirecek bir siyasi parti arayışı içine girer. Ancak, o dönemin şartlarında, bir Marksist partinin bulunmayışı, DİSK'i zorunlu olarak TİP ve buna benzer oportünist grupların her türlü burjuva dünya görüşü ile karışık siyasetine iter. DİSK yöneticilerin çoğu TİP içinde yer alır ya da onunla ilişkiye girer.

Bu, daha sonra DİSK'in yönetiminin giderek burjuva siyasetine batmasını etkileyen önemli bir durumdur. Artık bu dönemden sonra, hiç kimse, işçi hareketlerinde görülen dağınıklık ve kendiliğindenliğinin sebebini, sadece objektif koşulların yetersizliğinde arayamaz. 1967-68'lerden sonra, özellikle İstanbul ve çevresindeki sanayi merkezlerinde işçiler artan grevler, fabrika işgaleri ile güçlü yığınsal hareketlere girişmektedir. DİSK içinde toplanan bilinçli işçi kitleleri, işveren sınıf ile aralarındaki uzlaşmaz çelişkiyi görmekte, giriştikleri ekonomik mücadelelerin sağlıklı bir biçimde geliştirilme-

si ve sınıfsal siyasi harekete yönlendirilmesinin özlemine giderek daha fazla duymaktadırlar. Fakat işçi hareketlerinin durumu bu iken, sosyalist hareket bu gelişime öncülük edebilecek ve bunu bağımsız bir sınıf siyasetine bağlayabilecek durumda değildir. Marksist bir partinin yokluğu, sosyalist hareket içinde her türlü oportünizmin, burjuva ve küçük-burjuva sosyalizminin yeşermesine, ortalığı dağıtmasına yol açmaktadır. Kısacası, sosyalist hareket işçi sınıfının giriştiği bu yığınsal hareketlerin ancak peşinden sürüklenebilmekte ve hatta, oportünizmin etkinliği bu yığınsal harekete ayak bağı teşkil etmektedir.

Aynı şekilde, sosyalist saflardaki oportünizmin etkinliği DİSK yönetimindeki sendika önderlerini de bilinçli işçilerin militan mücadelesinden uzaklaştırmakta, yozlaştırmakta, burjuva sendikacılık yöntemlerine itmektedir. Bu önderler, artık giderek, bilinçli işçi kitlelerinin devrimci hareketinin taleplerini karşılayamamasına yol açmaktadır. Bunun en açık örneği 1970'de patlak veren 15-16 Haziran hareketlerinde görülür. Burjuvazinin DİSK hareketini bastırıp, Türk-İş'i yeniden güçlendirme çabaları, zaten derin bir toplumsal huzursuzluk içinde olan bilinçli işçi kitlelerinin yığınsal tepkileri ile karşılaşılır. DİSK yönetimi de konfederasyonun yaşatılması uğruna DİSK'li işçileri bir genel grev hareketine çağırır. Bu çağrı, DİSK'li işçileri olduğu gibi bazı Türk-İş'li bilinçli işçileri de harekete geçirir. Öyle bir hareket ki, bir gün içerisinde yüzbinlerce işçinin sermayenin ve hükümetin üzerine yürüdüğü bir gövde gösterisine döner. Bu hareketi herkes bildiği için daha fazla anlatacak değiliz.

Fakat üzerine basa basa belirtmek gerekir ki, işçi sınıfının 15-16 Haziran hareketi, sadece sermayeyi ve hükümeti korkutmakla kalmamış, aynı zamanda TİP ve benzeri oportünistleri ve onların peşinden giden DİSK yöneticilerini de korkutmuştur, TİP ve DİSK yöneticilerinin, bu hareketi yeren ve işçileri «ılımlı» davranmaya davet edip, günaç çıkartan beyanatları hatırlardadır.

15-16 Haziran hareketi kuşkusuz zansız ve örgütsüz bir sosyal patlamadır. Fakat bunun sebebi, sermaye düzenine karşı devrimci bir çoşku ile başkaldıran işçi kitlelerinde değil, onların bu hareketlerini sınıf uzlaşmacı ve pasifist tutumlarıyla engellemeye ve söndürmeye çalışan oportünist önderlerdedir. Ancak gerçek bir Marksist siyaset, işçi sınıfının gelişen devrimci başkaldırışını, her türlü fedakârlığı göğüsleyerek sağlıklı ve örgütlü bir gelişim içine sokabilir. Oportünizm ise böylesi hareketlerden her zaman kaçınır. Yani Marksistler bu hareketlerden «ne yapmalı» şeklinde sonuç çıkarırken, her türlü oportünistler «bir daha yapmamalı» sonucuna ulaşırlar. Oportünizm bu türlü hareketleri doğuran maddi sınıf çelişkilerini sermaye ve hükümet ile uzlaşma ve anlaşmalar yolundan çözmeye çalışır. Bu yol ise işçi sınıfı hareketinde çok büyük bir tahribata yol açar. Bu çelişkilerin niteliği uzlaşmazdır ve burjuvaziyle anlaşarak çözülemezler. Bunun için, bu nitelikteki hareketleri oportünizm tarafından engellenmeye çalışılan işçi kitleleri büyük bir huzursuzluğa düşer, bir çıkış yolu aramaya başlar. Bunun ardından da kontrolsüz, doğru bir önderlikten yoksun ve kendiliğinden

den patlamalar şeklinde hareketlere girişir. Bunun da sonu, bu sosyal patlamalara karşı burjuvazinin uyguladığı kanlı baskı ve terör neticesinde dağınıklık, başıbozukluk, güvensizlik ve yılgınlıktır. Bu gerçekler, biraz sonra değineceğimiz gibi, bugünkü işçi sınıfı hareketinde daha da açık bir şekilde kendini göstermektedir.

Bu dönemde işçi hareketleri böylesi bir gelişim izlerken, sosyalist harekette de dağınıklık, örgütsüzlük ve oportünizmin tahıbatı devam etmektedir. Marksist ilkeler her türlü küçük-burjuva görüşle tahrif edilmekte, herkes Marksizmi bir tarafından kendi görüşüne uydurmaya çalışmaktadır. Bu şartlarda ortaya çıkan bütün akımlar, işçi sınıfı adına konuşmalarına rağmen, hepsinin de temelinde burjuvazinin şu ya da bu kesimiyle ittifaka, uzlaşmaya dayanan bir devrim anlayışı yatmaktadır. Her akım, Türkiye'nin gelişen ve değişen ekonomik ve toplumsal yapısını Marksist gözle incelemekten, uluslararası devrimci hareketten bağlantıları bir devrim anlayışına Türkiye'yi uydurmaya çalışmaktadır. Özellikle bir taraftan uluslararası revizyonizm tarafından geliştirilen «sosyalizme barışçı geçiş» politikası, diğer taraftan «Mao Ze Dung Düşüncesin»den kaynaklanan köylü devrimi anlayışı, ve Küba devriminden geliştirilen mücadele anlayışı; bunların hepsi birden ideolojik karışıklığı artırmaktadır.

O günkü şartlarda siyasi planda daha etkin olan aydın ve gençlik hareketleri de işçi sınıfı mücadelesinin sosyalist harekette belirleyici bir duruma gelmesini engellemektedir. Dolayısıyla mücadele içinde yüzü açığa çıkan bir oportünist siyasete karşı doğan tepkiler, bu sefer daha farklı bir oportünizmin yeşermesine yol açmaktadır. Örneğin yüzü açığa çıkan TİP oportünizmine karşı tepkiler 1967-68'lerde MDD anlayışının güçlenmesini doğurmuştur. Özellikle anti-emperyalist ve anti-feodal bilincin geliştiği gençlik hareketleri (Dev-Genç) bu Millî Demokratik Devrim siyaseti etrafında toplanmıştır. Bu gençlik hareketinin işçi hareketiyle henüz sağlam bağları yoktur. Üstelik bir de işçi sınıfı adına çıkan TİP oportünizmine karşı tepkiler, işçi kitleleriyle sağlam bağlar kurma çabalarını da zayıflatmaktadır. Bu nedenle, MDD anlayışını benimseyen gençlik hareketi işçilerin devrimdeki rolünü küçümsemekte ve köylülüğe yönelmektedir.

Sosyalist hareket bu dağınıklık içinde bocalarken, işçilerin olduğu kadar emekçi köylülük ve diğer küçük-burjuva tabakaların da hareketleri artmakta ve egemen güçleri temsil eden gerici partilere karşı bir siyasi güç arayışına girmektedirler. Şüphesiz sosyalist hareket dağınık ve karışık olduğu için emekçi kitleler de bu hareketlerini durduracak ya da taleplerini dile getireceği bir siyasi güç arayışından vaz geçecek değildir. Bu arayışa CHP reformizmi sahip çıkar.

Her şeyden önce, «ortanın solu» ya da «demokratik sol» şiarıyla ortaya çıkan CHP reformizminin, ekonomik ve toplumsal yapıda hangi çelişkiden kaynaklandığını, hangi sosyal güçlerin çıkarını temsil ettiğini iyice bilmek gerekir. CHP reformizmi, bugün TKP'nin ya da ona benzer iflah olmaz oportünistlerin iddia ettiği gibi, «millî burjuvazinin ilerici kesimi»nin mi temsilcisidir? Ya da geçmişte bazı oportünist şaşkınlardan söy-

lediği gibi, küçük-burjuvazinin çıkarlarını temsil ediyor? Kesinlikle hayır. CHP reformizmi, 1965-66'larda, gelişen işbirlikçi tekellikten ekonomik çıkarları zarar gören tekelleşmemiş (orta) sermaye katmanlarının tekelliliğe karşı muhalefet hareketi olarak doğmuştur. CHP muhalefeti, işbirlikçi tekelliliğe sermaye düzeninin azgın sömürsü altında ezilen küçük-burjuva ve işçi kitlelerini de kendi etrafında toparlayıp güçlenmek için, solculuk maskesi takmış, «bozuk düzene son», «halk iktidarı» gibi demagogileri de kendine bayrak edinmiştir. CHP'nin niteliği üzerine görüşlerimiz açık olduğu için daha fazla söz etmeyeceğiz.

Fakat belirtmek gerekir ki, sermaye düzenine karşı devrimci hareketlere girişen işçi ve emekçi yığınlarının CHP reformizmi tarafından bu derece etkilenmesinin ve peşinden sürüklenmesinin başlıca sebebi, gene sosyalist hareketin dağınıklığı ve karışıklığıdır. Çünkü hem CHP demagogisi karşısında işçi ve emekçilere siyasi gerçekleri gösterecek ve onları kendi etrafında örgütleyecek bir proletarya partisi yoktur. Hem de, sosyalist hareketteki tüm oportünist gruplar CHP reformizminden medet ummakta, onun kuyruğuna takılmakta, emekçi yığınlar arasında da CHP'nin reformist hayallerini bizzat kendileri yaymaktadırlar. Zaten burjuvaziyle sınıfsal uzlaşma ve ondan bağları koparmama demek olan, oportünizden başka bir tavır beklenemez.

1971'e gelindiğinde, Türkiye'nin sosyal ve siyasi şartları içinde işçi sınıfı hareketinin ve sosyalist hareketin genel olarak durumu budur. Burada, sendikal hareket sorunu ile ilgili bu yazıda, ülkedeki ekonomik, sosyal ve siyasi gelişmeler üzerinde bu kadar etraflı durması, okuyucuya sıkıcı gelebilir. Ancak bu sıkıcılığın rağmen bütün bu gelişmeleri ele almak zorundayız; çünkü bugünkü sendikal hareketin içinde bulunduğu güçlüklerin özü siyasidir, kökü bu tarihi gelişmede yatmaktadır. Bunlar iyice değerlendirilmeksizin, bugün sendikal mücadelede ne yapılmalı? sorusuna doğru bir cevap verilmesi mümkün değildir. Gelecek sayımızda da 1971'den sonraki gelişimleri, özellikle de DİSK'in durumunu ele alacak; bunların ışığında işçi sınıfının mücadelesini ne yönde geliştirmesi ve sınıf sendikacılığını güçlendirmek amacıyla nasıl bir politika izlemesi gerektiği üzerinde duracağız.

emeğin birliği yayınları

FINANS KAPİTAL

ve

İŞBİRLİKÇİ TEKELCİLİK

ÇIKTI

Yazışma Adresi P.K. 192 Beyazıt/İst.

Sömürgecilik üzerine / 4

Bundan önceki yazımızda, yeni sömürgeciliği incelemeye başlamış ve emperyalizm çağında mali sermayenin sömürgecilik politikası demek olan yeni sömürgeciliğin dayandığı ekonomik temeli, yani sermaye ihracını açıklamıştık. Buna bağlı olarak emperyalist sermaye ihracının eski sömürgecilik ilişkilerinin maddi temelinde nasıl bir değişiklik yarattığını ve nasıl yeni türden bağımlılık ilişkilerini doğurduğunu kısaca belirtmiştik. Bu sayımızda da emperyalizmin yeni sömürgecilik politikasının doğurduğu bu bağımlılık biçimlerini daha etraflı bir şekilde inceleyeceğiz.

Emperyalizm çağı ile birlikte dünya pazarlarında ekonomik ilişkilerde tayin edici güç durumuna gelen sermaye ihracı, o zamana kadar sömürgeleştirilmiş veya yarı-sömürge durumuna getirilmiş ülkelerin meta mübadelesi ilişkilerinden meta üretimi ilişkilerine sokuymasını ve böylece bu ülkelerde de kapitalist ilişkilerin gelişimini doğurmuştur. Bu değişiklik emperyalist metropollere de, sermaye ihracının doğurduğu yeni ilişkilere dayanarak bu geri kalmış ülkelerin ekonomik ilhak yoluyla tahakküm altına alınması demek olan yeni-sömürgecilik politikasını uygulama imkânını sağlamıştır. Ancak ve ancak mali sermayenin uygulayabileceği ekonomik ilhak politikası, o zamana kadar ortaya çıkmış olan sömürgecilik biçimlerinden nitelik bakımından farklı olan, emperyalizme bağımlılık ve yarı-bağımlılık biçimlerinin doğmasına yol açmıştır.

Bağımlılık ve Yarı-Bağımlılık İlişkileri

Yeni-sömürgecilik politikasının yarattığı bu yeni ilişkileri anlaşılır bir şekilde açıklayabilmek için, önce Lenin'in verdiği Arjantin ve Portekiz örneklerini daha yakından inceleyelim.

«Bir ülkenin büyük finans-kapitali her zaman, siyasi bakımdan bağımsız bir başka ülkedeki rakiplerini satın alabilir ve bunu sürekli olarak yapmaktadır. Bu ekonomik olarak tamamıyla elde edilebilir bir şeydir. Ekonomik «ilhak» siyasi ilhak olmaksızın **tamamiyle** «elde edilebilir» bir şeydir ve geniş ölçüde uygulanmaktadır. Emperyalizm literatüründe sürekli olarak, örneğin, Arjantin'in gerçekte İngiltere'nin bir «ticaret sömürgesi» veya Portekiz'in gerçekte İngiltere'nin bir «vasalı» olduğu gibi göstergelerle karşı karşıya geleceksiniz. Ve bu gerçekte de böyledir: İngiliz bankalarına ekonomik bağımlılıkları, İngiltere'ye borçlu olmaları, İngiltere'nin demir yolları, madenlerini, topraklarını, vs. elde etmesi, İngiltere'ye bu ülkeleri, onların siyasi bağımsızlıklarına dokunmadan ekonomik olarak «ilhak» edebilmesini sağlamaktadır.» (Lenin, Marksizmin Bir Karikatürü..., Koral Yay., s. 49)

Lenin, geri ülkelerin, siyasi bağımsızlığına dokunulmadan ekonomik bakımdan ilhakının emperyalizm çağında finans-kapitalin gücüne dayanılarak mümkün olabildiğini işte böyle açıklar. Aynı yerde Lenin, ekonomik ilhak yoluyla hakimiyet sağlamanın sadece İngiliz finans-kapitaline özgü olmadığını, bunun uluslararası mali sermayenin genel bir politikası olduğunu, «tekelci kapitalizmin ekonomisinin en üst ifadesidir» diye tanımladığı Amerikan tröstlerinin «tamamiyle ekonomik yöntemlerle» tekel kurabildiklerini örnek göstererek, belirtir.

Ancak, emperyalizmin ekonomik ilhak yoluyla bağımlılığı altına aldığı geri ülkelerin tümünün durumu aynı olmayıp, tümü geri bırakılmış ülkelerin bağımlılık ilişkileri bakımından bir tek kategoride yer alması söz konusu ola-

maz. Çünkü, ekonomik olarak ilhak edilen ülkelerin emperyalizmle ilişkilerini ve konumunu belirleyen, sadece finans-kapitalin sermaye ihracı değildir. Her şeyden önce, bu ülkelerin, ekonomik ilhaka uğradıkları dönemde, içinde buldukları ekonomik, sosyal ve siyasi yapıları birbirinden farklılık arzeder. Bu farklılıkların başında, uluslararası siyasi ilişkilerde daha önceki konumları ile bu ülkelerdeki sermaye ilişkilerinin gelişim seviyesi gelir. Bunlar, o ülkeye ihrac edilen sermayenin yaratacağı ilişkilerin niteliğini belirleyen koşullardır. Yani özet olarak, emperyalizmin sermaye ihracının yarattığı bağımlılık ilişkilerinin biçimini belirleyen şey, ihrac edilen sermaye olduğu kadar, bağımlılık ilişkisi içine giren ülkenin ekonomik, sosyal, siyasi yapısı ile bu ülkenin uluslararası konumudur da.

Nitekim ekonomik olarak ilhak edilip bağımlılık ilişkileri içine sokulan Portekiz ve Arjantin'i örnek gösterirken, Lenin, daha o dönemde bunların nasıl farklı nitelikte bağımlılık ilişkileri olduğunu şöyle belirtir:

«Schulze-Gaevernitz, İngiliz emperyalizmi üstüne yazdığı kitabında şöyle diyor: 'Güney Amerika ülkeleri, özellikle Arjantin, mali yönden, Londra'ya o kadar bağımlıdır ki, bu ülkenin, neredeyse, İngiltere'nin ticari bir sömürgesi olduğunu söyleyebiliriz.'

«Schilders, Buenos-Aires'teki Avusturya-Macaristan konsolosunun verdiği bilgilere dayanarak, Arjantin'e yatırılmış İngiliz sermayesinin, 1909'da 8 milyar 750 milyon frank olduğunu hesaplamıştı. Bunun ise İngiliz mali sermayesine (ve onun sadık dostu diplomasiye) Arjantin burjuvazisi ile ve bu ülkenin bütün iktisadi ve siyasi yaşamını yöneten ortamla, ne sağlam bir ilişki ortamı hazırladığı açıktır.

«Portekiz, siyasal bağımsızlığın yanında, mali ve diplomatik bağımlılığın biraz farklı bir örneğini vermektedir. Bağımsız ve egemen bir devlettir Portekiz, ama aslında, iki yüz yıldır, İspanya Veraset Savaşından (1701-14) bu yana İngiliz himayesi altındadır. İngiltere, hasımları olan Fransa ve İspanya'ya karşı mücadelesinde, kendi durumunu kuvvetlendirmek için Portekiz'i ve sahip olduğu sömürgeleri savunmuştur. Buna karşılık, ticari avantajlar, Portekiz'e ve Portekiz sömürgelerine meta ve özellikle sermaye ihracı konusunda ayrıcalıklar, Portekiz limanlarından ve adalarından, telgraf şebekesinden yararlanmaları vb. elde etmiştir. Böylesi ilişkilere büyük devletlerle küçük devletler arasında her zaman rastlanmıştır. Ama kapitalist emperyalizm döneminde bunların genel bir sistem haline geldiği, 'dünyanın paylaşılması' örgütleyen ilişkiler bütününün tamamlayıcı bir parçası olduğu görülüyor. Dünya mali sermaye işlemleri zincirinin halkalarını meydana getiriyor.» (Lenin, Emperyalizm, s. 111-12)

Emperyalizm çağında «dünya mali sermaye işlemleri zincirinin halkalarını meydana getiren», ülkelere Lenin tarafından örnek gösterilen, Arjantin ve Portekiz'in mali sermaye ile ilişkilerinin içeriğine daha yakından bakacak olursak, bunların farklılığı da açıkça görülür. Lenin, Arjantin'e ihrac edilen İngiliz sermayesinin 8 milyar 750 milyon frank olduğunu belirtir. Bu muazzam sermaye tutarının İngiliz mali sermayesine «Arjantin burjuvazisi ile ve bu ülkenin bütün iktisadi ve siyasi yaşamını yöneten ortamla» sağlam ilişkiler kurma imkânını yarattığını söyleyerek, bu ülkenin neredeyse İngiltere'nin «ticari bir sömürgesi» durumuna geldiğini ifade

eder. Bilindiği gibi, tekel öncesi kapitalizm çağında görülen ticari sömürgelerin iktisadi, sosyal ve siyasi hayatı doğrudan doğruya sömürgeci ülkeye bağlıdır. İngiliz mali sermayesi ise Arjantin'i siyasi ilhak yolundan kendine doğrudan bağlamadığı halde, ihrac ettiği çok büyük sermaye gücüne dayanarak bu ülkenin ekonomik yapısında olduğu kadar siyasi hayatında da tek belirleyici güç haline geldiği için, Lenin bu benzetmeyi yapmaktadır. 1910 yıllarında İngiliz emperyalizminin Asya, Afrika ve Avusturalya'ya ihrac ettiği sermayenin toplam miktarı 29 milyar franktır; sadece Arjantin'e ise 8 milyar 750 milyon frank sermaye ihrac etmiştir. O günün şartlarında bu sermaye miktarının ne kadar büyük olduğu göz önünde tutulursa, bu benzetmenin nedenleri de açıkça ortaya çıkar. Ayrıca Arjantin'in bu durumu, genel olarak Latin Amerika'nın bütün ülkeleri için de geçerli olan bir bağımlılık biçimine örnek teşkil etmektedir. Lenin Portekiz için ise, «siyasi bağımsızlığın yanında mali ve diplomatik bağımlılığın biraz farklı bir örneğini vermektedir», diyerek, Arjantin için öncelikle doğrudan ihrac edilmiş sermayenin yatırımlarından ve bunu yarattığı ilişkilerden söz ederken, Portekiz için İngiliz emperyalizminin önce diplomatik yollardan sağladığı sermaye ihracı yapmak için «avantajlar»dan ve imtiyazlardan bahseder.

İlk bakışta bu sözlerin önemli bir farklılık içermediği düşünülebilir. Ancak Arjantin ve Portekiz'in o dönemde yerli sermaye güçlerinin durumu ve sosyal, siyasi yapı bakımından içinde buldukları şartlar ele alınırsa bu farklılığın nereden kaynaklandığı görülür. Bilindiği gibi, Arjantin de dahil olmak üzere bütün Latin Amerika ülkeleri 16. ve 17. yüzyıllarda İspanyol ve Portekiz sömürgeciliği tarafından doğrudan işgal edilerek sömürgeleştirilmişlerdir. İspanya ve Portekiz, o çağda «kapitalizmin şafağında» bulunan ve özellikle ticari kapitalizmin gelişmekte olduğu ülkelerdi. Bu ülkeler sömürgeleştirdikleri Latin Amerika ülkelerini, özellikle değerli maden yataklarını ve bazı kıymetli ham maddelerini yağmaladıkları birer pazar haline çevirmişlerdi. O tarihî çağda, bu sömürgeler ise, henüz ilkel toplumun son dönemlerini yaşarken sömürgeciler tarafından fethedildikleri için, daha önceki çağlardan miras kalmış hiç bir pazar ilişkileri ve meta mübadelesi alışkanlıklarına sahip değillerdi. Dolayısıyla bu sömürgelerdeki pazar ilişkileri doğrudan doğruya sömürgeci ülkelerin ticari kapitalizmi tarafından yaratılmış, geliştirilmiş ve şekillendirilmiştir. İspanyol ve Portekiz sömürgeciliği bu ülkeleri 19. yüzyıla kadar hakimiyetleri altında tutarak sömürürler. Ancak bu çağda, Latin Amerika ülkelerinde İspanyol ve Portekiz sömürgeciliğine karşı güçlü hareketler doğar. Bunun başlıca iki nedeni vardır. Birincisi; burjuva toplumun tarihî gelişim sürecinde bu iki sömürgeci ülkenin geri kalması, fakat buna karşılık, İngiliz ve özellikle Amerikan kapitalizminin hızla gelişerek Latin Amerika ülkelerini de kendi meta ve sermaye ihracı alanları haline getirmek üzere, Portekiz ve İspanya'nın bu kıtadaki sömürgelerini ele geçirme mücadelesine girişmeleri. İkincisi de: Latin Amerika ülkelerinde sömürgecilik şartlarında gelişen pazar ilişkilerinin yarattığı yeni toplumsal yapı içinden doğmakta olan sermaye güçlerinin, sömürgeci siyasi yapının baskı ve zulmüne karşı tüm halk yığınları ile birlikte mücadeleye girişmeleridir. Bu ikili mücadele neticesinde 19. yüzyıl sonuna varıldığında, İspanyol

ve Portekiz sömürgeciliği Latin Amerika'dan hemen hemen tümüyle temizlenir; özellikle bu yüzyılın sonunda yer alan Amerikan-Ispanyol savaşı ile bu eski sömürgecilik ilişkileri son bulur.

Bundan sonra, Latin Amerika ülkelerinin çoğunda bağımsız devletler kurulur. Ancak bu devletler, yeni doğmakta olan emperyalizm çağında, mali sermaye ilişkilerinden bağımsız kalamazlar şüphesiz. Nitekim, 19. yy. sonu ve 20. yy. başlarında İngiliz ve sonra da özellikle Amerikan emperyalizmi, bu ülkeleri mali ve diplomatik bağlarla kendilerine bağlayarak sermaye ve meta ihracını yoğunlaştırmışlardır. Burada dikkat edilmesi gereken iki nokta vardır. Birincisi, İngiliz ve Amerikan emperyalizmi bu ülkeleri tekrardan sömürgeleştirmezler. İkincisi, bu ülkelerde, henüz sözü edilebilir bir sermaye gelişimi olmamakla birlikte, sermaye ihracı yolundan ekonomik olarak ilhak edileme şartları doğmuştur. Çünkü bu ülkelerde, geçmişte sömürgeciliğin kendi ticari çıkarları için doğrudan yaratmış olduğu pazar ilişkileri gelişmiştir ve bu ticari pazarlara emperyalist sermayenin yoğun bir şekilde girerek ekonomiyi kendi sermaye yatırımları doğrultusunda şekillendirmesinin imkânları doğmuştur. İşte bu nedenlerle, Arjantin ve buna benzer Latin Amerika ülkelerinde, henüz güçlü bir yerli sermaye birikimi olmamakla birlikte, İngiliz ve Amerikan emperyalizmi kendi tekellerinin doğrudan sermaye yatırımları vasıtasıyla bu ülkelerde kapitalist meta üretimini geliştirerek yeni bir toplumsal ve siyasi yapıyı kolaylıkla oluşturmuşlardır. Kuşkusuz ekonomik yapıda doğrudan egemen olan mali sermaye bu ülkelerin sosyal ve siyasi yapılarında belirleyici güç haline gelmiş ve mali hakimiyetini

Portekiz'e gelince; bu ülke ise hiç bir zaman bir sömürge olmamış, tersine 15., 16. ve 17. yüzyıllarda büyük bir sömürge imparatorluğu oluşturmuştur. Kuşkusuz, Portekiz, sanayi ve modern sermayenin gelişip kapitalist ilişkilerin hakim duruma geldiği bir ülke değildi. Ancak, feodalizmin bağrından doğan ticari sermaye sömürge fethi politikasıyla yoğun bir şekilde gelişmişti. Dolayısıyla, kapitalizm yeterince gelişmemekle birlikte, ülkede ticaret alanında gelişen bir burjuva sınıfı iktisadi yapıda etkin bir rol oynuyordu. 17. yy. sonlarından itibaren bu şartlarda gelişen İngiliz-Portekiz ilişkileri, sömürgeci ve sömürge ülkeler arasındaki ilişkiler niteliğinde değil, güçlü bir kapitalist ülke ile güçsüz bir ülke arasındaki ilişki niteliğindedir. Bu maddi şartlar, İngiltere'nin Portekiz'i doğrudan bağımlılığı altına alabilmesinin önünde engel teşkil ediyordu. Bu yüzden, İngiltere, bu ülke ile yakın ilişkilerinden sağladığı imtiyazlarla, meta ve sermaye ihracı imkânı buluyor, bu ülkenin ticari sermayesi ile işbirliğini geliştirerek Portekiz'i bağımlılık ilişkileri altına alıyordu.

Ozellikle 19. yy. sonlarında yoğunlaşan İngiltere'nin Portekiz'e yaptığı sermaye ihracı, Arjantin'de olduğu gibi emperyalist tekellerin doğrudan yatırımları biçiminde olmamıştır; İngiliz emperyalizmi bu sermaye ihracı eliyle Portekiz yerli sermayesini kendine bağlamış, onunla bütünleşmiş ve milli niteliklerine son vererek işbirlikçi duruma getirmiştir. Bu süreç içerisinde İngiltere, kendi işbirlikçisi sermayeyi güçlendirmek için Portekiz devletine borçlar ve krediler biçiminde sermaye ihracına da ağırlık vermiştir. Kısacası, İngiliz emperyalizminin Portekiz'e yaptığı sermaye ihracı, bu ülkenin ekonomik ve siyasi yapısından dolayı doğrudan yatırıma yönelik değil, yerli sermaye ile işbirliğini sağlama ve geliştirmeye yönelik olmuştur. Böy-

lece, İngiltere, Portekiz'i kendi «vasal»i yapma biçiminde bağımlılık ilişkisi içine sokmuştur. Bu nedenle Portekiz'in özellikle Afrikadaki sömürgecilerine de dokunmamış, fakat bu sömürge pazarlarında da, işbirlikçisi durumuna getirdiği Portekiz burjuvazisi eliyle hakimiyetini sağlamıştır.

Görüldüğü gibi, Portekiz'in girdiği bağımlılık ilişkisi, Arjantin ve genel olarak Güney Amerika ülkelerinin bağımlılık ilişkilerinden nitelik olarak farklılık arzeder. Bunun için, Lenin, bunları farklı tipte bağımlılık ilişkileri olarak değerlendirmiştir. Emperyalizmin sermaye ihracına dayanan ekonomik ilhak politikasının, yani yeni-sömürgecilik politikasının ürünü olan bu bağımlılık ilişkileri, tekel öncesi dönemin sömürgecilik ilişkilerinden ekonomik, sosyal ve siyasi temelleri bakımından tamamiyle farklıdır ve emperyalizm çağı, süreç içinde bu bağımlılık ilişkilerinin tüm dünyada gelişip yaygınlaşmasını doğurmuştur. Şüphesiz, Lenin'in «Emperyalizm» kitabını yazdığı 1916'larda, emperyalizmin bu türlü bağımlılık ilişkileri henüz tüm dünya pazarlarında yaygınlaşmış hakim duruma gelmemiştir. O dönemde, Latin Amerika'da ve Avrupa'da birçok ülke mali sermayenin ekonomik ilhakı yolundan bu bağımlılık ilişkileri içine sokulurken, ekonomik bakımdan son derece geri olan Asya ve Afrika ülkelerinin hemen hemen hepsi eski sömürgecilik ilişkileri içinde bulunuyordu. Zaten, Lenin, «tarihî dönemleri bir bıçak kesiği gibi birbirinden ayırdetmek mümkün değildir» derken, bu duruma işaret ediyordu.

1916'lardan sonra tüm dünya pazarlarında yaygınlaşan ve yoğunlaşan sermaye ihracı, emperyalist yeni-sömürgecilik politikasını hakim kılmış, Arjantin ve Portekiz'de ilk örnekleri görülen bağımlılık ilişkileri dünyanın en geri bölgelerini dahi etkisi altına almıştır. Böylece, günümüze kadar geçen tarihî süreç içinde, tüm dünya pazarlarında, en geri ülkelerde bile sermaye ihracı kapitalist ilişkileri hızla geliştirmiş ve bunun neticesinde eski sömürgecilik biçimleri yerini, her geri ülkenin ekonomik ve siyasi şartlarının belirlediği yoldan, yeni bağımlılık biçimlerine bırakmıştır. Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra eski sömürge biçimlerini devam ettirmeye çalışan (İngiltere, Fransa, vb. gibi) emperyalist ülkelerin dünya pazarlarında zayıflaması ve bunların yerine ABD emperyalizminin dünya jandarmalığını üstlenmesi ile birlikte, eski sömürge ilişkileri büyük ölçüde ortadan kalkmış ve ABD mali sermayesi bu tür ülkelerin bir çoğunu bağımlılık ilişkileri içine sokmuştur. Kuşkusuz eski sömürge ülkelerin bir kısmı da emperyalizme karşı kurtuluş mücadelesini zafere ulaştırarak sosyalizme yönelmişlerdir.

Bu şartlarda, günümüzde emperyalizmin sömürü alanları içine giren ülkeler genel olarak iki kategoride değerlendirilebilir: 1) İlk örneği Portekiz'de görülen, emperyalizme **yarı-bağımlı** ülkeler; 2) Arjantin ile örnek verilen, emperyalizme **bağımlı** ülkeler. Artık kapitalist dünyanın tümünde yaygınlaşan ve hakim duruma gelen bu bağımlılık biçimlerinin tüm yönleriyle somutlaştığı günümüzde, bu tür ülkeler için hâlâ sömürge ve yarı-sömürge kavramlarının kullanılması son derece anlamsızdır, ve bu gerçekleri inkâr etmek anlamına gelir.

Günümüzde Emperyalizme Bağımlı ve Yarı-Bağımlı Ülkelerin Genel Bir Değerlendirmesi

Günümüzde daha da somutlaşmış ve tipik özellikleri ile kapitalist dünya pazarlarında hakim duruma gelmiş olan, mali sermayenin yeni-sömürgecilik politikasının ortaya çıkardığı bağımlılık ve yarı-bağımlılık kategorilerini daha iyi

açıklamak için, günümüzdeki geri bırakılmış ülkelerin konumuna kısaca değinelim.

Herşeyden önce, kapitalist dünya içerisinde bulunan geri bırakılmış ülkelerinin bugünkü durumlarına, nasıl bir gelişim sürecinden geçerek ulaştıklarını açıklamak gerekir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, emperyalizm çağının başlangıcında bu ülkelerin büyük bir çoğunluğu sömürge ya da yarı-sömürge durumunda bulunuyorlardı. Ancak, o dönemde dünyanın büyük bir bölümünde (özellikle Afrika, Orta Doğu ve Asya'da) hakim durumda olan sömürgecilik sistemi, emperyalizmin sermaye ihracının bütün dünya pazarlarında hızla güçlenmesi ve tayin edici güç duruma gelmesiyle birlikte, parçalanmaya ve yok olmaya başlamıştır.

Bunun nedenini şöyle özetleyebiliriz: Bilindiği gibi, eski sömürge ilişkileri, ekonomik temelde, gelişmiş kapitalist ülkelerin meta ihracı politikasından kaynaklanır ve bu sömürgeler henüz kapitalist ilişkilerin ve meta üretiminin gelişmemiş olmasından dolayı, «sözü edilebilir» bir sermayeye sahip değillerdir. Dolayısıyla bu ülkeleri sömürgeleştiren kapitalist ülkeler, kendi pazar menfaatlerini koruyabilmek için bu ülkelerin siyasi yapısını da doğrudan kendilerine bağlarlar. Emperyalizm çağıyla birlikte gelişen sermaye ihracı ise, bu sömürgelerin ekonomik yapılarında köklü bir değişiklik yaratmaya başlar; bu ülkelerde meta pazarlamasına uygun olarak oluşturulmuş olan ekonomik ilişkileri meta üretiminin geliştirilmesi yönünde değiştirir. Yani sermaye ihracı, kendinden önceki sömürgecilik sisteminin aksine, dünyanın en geri bölgelerinde bile meta üretimini ve genel olarak kapitalist ilişkileri geliştirir ve bu ülkelerin Lenin'in deyişiyle, «dünya kapitalist çarkına» kapılmalarını sağlar. Bu sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin ekonomik yapısında kapitalist ilişkiler geliştikçe, kaçınılmaz olarak yerli sermaye güçlerinin de gelişmesini doğurduğu gibi, toplumsal yapının da yeni bir şekil almasına yol açar. Ekonomik ve toplumsal yapıda değişen ve gelişen bu sosyal güçler, ile metropol ülkelerin sömürge statüsü ile kendine bağladıkları eski siyasi yapı arasında çelişkiler, derinleşir ve keskinleşir. Bu çelişkiler, sömürgeci boyunduruğuna, ya da emperyalist işgale karşı o ülkenin toplumsal yapısında doğan milli güçlerin ulusal kurtuluş hareketlerini doğurur ve güçlendirir. İşte Lenin'in «emperyalizm bütün sömürgelerde milli hareketleri uyandırıyor», sözleri ile ifade ettiği gerçek budur. Burada, «KSD»nin geçen sayımızda aktardığımız bir iddiasını hatırlatmakta fayda vardır. Bilindiği gibi, «KSD», emperyalizmin, ulusal kurtuluş savaşlarının gelişmesi karşısında zorunlu olarak yeni-sömürgecilik politikasına başvurmak durumunda kaldığını iddia ediyordu. Bu iddia, kelimenin tek anlamıyla, Marksist ekonomi-politiğin ters-yüz edilmiş bir şeklidir. Çünkü iddianın aksine, yeni-sömürgecilik politikasının ekonomik temelini teşkil eden emperyalist sermaye ihracı ve onun doğurduğu yeni ilişkilerdir, milli kurtuluş hareketlerine yol açan, onu geliştiren...

İşte, 20. yy. başıyla birlikte tüm dünya pazarlarında yoğunlaşan sermaye ihracı ve kapitalist ilişkilerin gelişimi bir taraftan, bunun yol açtığı milli kurtuluş hareketleri diğer taraftan, eski sömürgecilik sisteminin zincirlerini teker teker parçalamışlar ve günümüze kadar gelişen süreçte dünyada sözü edilebilir bir sistem olmaktan çıkarmışlardır. Eski sömürgecilik sisteminin parçalanması nasıl bir gelişim doğurmuştur? Eski sömürgeler ve yarı-sömürgeler ne olmuştur?

Sömürgecilik sistemi içinde yer alan ülkelerin, bu eski ilişkilerden kurtulmaları da, bundan sonra izledikleri gelişim seyri ve ulaştıkları yeni konumları da, şüphesiz, her ülkenin ekonomik yapısına, farklı sınıfsal güçlerin toplumsal yapıdaki güçlerine, ve bu ülkenin siyasi konumuna göre farklılıklar arzemiştir. Ancak bu sömürge ve yarı-sömürge ülkelerde doğan milli kurtuluş hareketlerinin hangi sınıfsal güçlerin önderliğinde nasıl bir gelişim izlediği ve sonuçta nasıl bir siyasi konuma yol açtığını özet olarak değerlendirebilmek için, bu tip ülkeleri birkaç temel kategoriye ayırarak inceleyelim.

Birincisi: sömürgeciliğe ya da emperyalist işgale karşı milli kurtuluş hareketlerinin proletarya önderliğinde geliştiği ülkeler. Bu ülkelerde, tüm milli güçlerin kotıldığı ulusal (ve demokratik) kurtuluş devrimi proletaryanın öncülüğünde zafere ulaştığından, bu ülkeler doğu olarak sosyalizme yönelmişler ve mesele böylece kökten çözümlenmiştir. Bu ülkelere, başta Çin olmak üzere, Vietnam, Angola, Laos, Kuzey Kore, vb. gibi ülkeleri örnek verebiliriz.

İkincisi: milli kurtuluş hareketlerinin burjuvazinin önderliğinde geliştiği ülkeler. Bu kategoride yer alan sömürge ve yarı-sömürgeler açısından, sorun daha karışıktır. Çünkü, bu ülkelerde milli hareketlerin gelişim seyri, ulaştığı siyasi sonuç ve bu ülkelerin milli hareketleri sırasında emperyalizm ile ilişkileri bakımından büyük farklılıklar vardır. Bu yüzden biz bu tip ülkeleri genel olarak ikiye ayırıp inceleyeceğiz.

Milli kurtuluş hareketlerinin burjuvazinin önderliğinde geliştiği birinci grup ülkelere örnek olarak en başta 1923 Türkiye'sini, sonra da Hindistan, Endonezya, Suriye, Mısır, Cezayir, vb. ülkeleri verebiliriz. Bu tür ülkelerde emperyalist sömürgeciliğe ya da işgale karşı milli burjuvazinin önderliğinde güçlü milli kurtuluş hareketleri gelişmiştir. Bu mücadeleler sonucunda emperyalist sömürgecilik zincirini ya savaşarak zorla kırmışlar, ya da güçlü mücadeleler neticesinde sömürgeci ülkenin geri çekilmesini sağlamışlar, ve böylece hepsi de emperyalizme karşı mücadele sonucu kendi bağımsız devletlerini kurmuşlardır. Siyasi bağımsızlığın kazanılmasından sonra iktidarı ele geçiren burjuvazi, kaçınılmaz olarak kendi sermayesini geliştirme yolunda bir politika izler ve ülkede kapitalizmin gelişmesini amaçlar. Mali sermaye çağında emperyalizmle işbirliğine girmeden sermaye gelişimini sonuna kadar devam ettirmesi mümkün değildir. Ancak, bu ülkelerde kurulan burjuva iktidarların emperyalist sermaye ile hemen resmen ilişkilere girebilmesi için şartlar müsait değildir. Çünkü herşeyden önce, ülke emperyalizme karşı milli kurtuluş mücadelesinden daha yeni çıkmıştır ve bunun için emperyalizmle siyasi plandaki çelişkiler henüz devam ettiğinden ülkede anti-emperyalist hareket siyasi iktidarda etkinliğini korumaktadır. Diğer taraftan, özellikle 1945'lerden sonra gelişen sosyalist ülkeler sistemi bu tür ülkelere, emperyalizme karşı tavırlarını devam ettirebilmeleri için hem siyasi ve hem de ekonomik bakımdan destek olmaktadır. Bütün bu nedenlerden ötürü bu tür ülkelerin hepsinde, belli bir dönem için emperyalizmden siyasi ve iktisadi bakımdan bağımsız hareket edebilen milli burjuva iktidarları doğmuştur.

Ancak ekonomi her türlü kanunun üstündedir. Bu ülkelerdeki burjuva iktidarları, eğer bir proleter devrimi ile yıkılmazarsa, ekonomik bakımdan nereye doğru yöneleceklerdir? «Kapitalist olmayan kalkınma yolu»na mı? Kesinlikle hayır. Kendi sermaye güçlerini sürekli olarak geliştirmeye, yani ülkede kapitalist üretimiliş-

kilerini geliştirmeye yönelecekleri açıktır. Ancak, emperyalizmden siyasi bağımsızlığın kazanılmasından sonraki ilk dönemde, burjuvazi, yukarıda açıkladığımız nedenlerle, emperyalist sermaye ile sıkı ilişkilere girmeden, kendi iç dinamiğine dayanarak sermaye birikimini geliştirmeye çalışmakta ve bu amaçla zorunlu olarak devletçilik politikasına başvurmuştur. Sosyalist ülkelerin bu burjuva iktidarlarını siyasi bakımdan emperyalizme karşı desteklemek üzere bu ülkelere verdikleri maddi yardım da, devletçilik politikasının güçlenmesini ve bu yoldan ülke ekonomisinin belli ölçüde gelişmesini sağlamaktadır. Bu yoldan kendi sermaye birikimini sağlayan burjuvazi, gelişiminin belli bir aşamasında, artık devletçiliğe dayanan bir milli kapitalizm yolundan daha fazla güçlenemeyeceğini görmekte ve emperyalist sermaye ile ilişkileri geliştirmeye yönelmektedir. Çünkü, mali sermaye çağında, sermaye için tek gelişme yolu kalmıştır: o da, uluslararası pazar ilişkileri içinde finans-kapital ile bütünleşmek. İşte bu yüzden, bu türlü ülkelerin hepsinin ortak özelliği, emperyalizmden siyasi bağımsızlığı kazandıktan sonra kurulan burjuva iktidarların belli bir dönem ekonomik ve siyasi planda emperyalizmden bağımsız hareket etmesi, fakat iktidara hakim olan burjuvazi belli bir gelişme aşamasına varduktan sonra, emperyalizm ile resmen ilişkilere girmesidir. Kuşkusuz bu ortak gelişmiş yolu, her ülkenin somut şartlarına göre bazı farklılıklar arzemiş, ama vardığı sonuçlar bakımından aynı olmaktadır. Yukarıda örnek verdiğimiz ülkelere Türkiye, bu yolu 1923-46 arası dönemde geçmiştir. Diğer taraftan, Mısır'ın bugünkü durumu herkesçe bilinmektedir. Hindistan'daki son seçimler ve iktidar değişimi bu ülkenin de aynı yolda olduğunu göstermektedir. Suriye ve Irak, kapitalizmin gelişimi bakımından bu zorunlu aşamaya ulaşmışlardır, ancak Filistin davasının yarattığı siyasi buhran bu ülkeleri bir müddet daha emperyalizmle resmen ilişkilere girmekten alıkoymaktadır. Endonezya ise aynı süreci 1945'lerden 1965-66'ya kadar yaşamış, ve 1 milyon devrimcinin kanına giren bir gerici darbe sonucu emperyalizmle işbirliğine girmiştir.

Bu tip ülkelerin, tekrardan emperyalist sermaye ile işbirliğine girmeleri, şüphesiz artık bir sömürge ya da yarı-sömürge ilişkisi içinde değerlendirilemez. Bu ülkelerde, iktidarların emperyalizmden bağımsız kaldıkları geçiş döneminde, önemli bir sermaye birikimi gerçekleşmiş ve ülkede nisbaten güçlü bir burjuva sınıfı oluşmuştur. Bu nedenle, emperyalizm ile yeni ilişkilere girildiğinde, emperyalist tekellerin bu ülke pazarlarına doğrudan sermaye yatırımları değil, fakat ekonomik ve siyasi yapıda hakim olan burjuvazi ile işbirliğine girmeleri, onunla içiçe girmeleri ve birlikte yatırım yapmaları söz konusudur. Kısacası, bu tip ülkelerin emperyalizm ile geliştirdiği yeni ilişkiler, yukarıda Portekiz örneği ile açıklanan yarı-bağımlılık ilişkileridir.

Eski sömürgecilik ilişkilerine karşı burjuvazinin önderliğinde milli kurtuluş hareketlerinin doğduğu ikinci grup ülkelere gelince: bu tür ülkelere örnek olarak da, Filipinler, Tayland, Fas, Zaire, Kenya ve benzeri birçok Asya ve Afrika ülkesini verebiliriz. Bu ülkeler, yukarıda ele aldığımız birinci gruptan farklı bir süreç izlemişlerdir. Bu ülkelerin hepsinde sömürgeciliğe karşı girişilen milli hareketler daha siyasi bağımsızlığın kazanılmasından önce, değişik yollardan başka emperyalist güçlerin denetimi altına girmişler ve böylece sömürge statüsünün yıkılmasından hemen sonra emperyalizme bağımlı ülkeler haline gelmişlerdir. Bu durumlarının açıkça anlaşılabilmesi için, özellikle II. Dün-

ya Savaşını izleyen dönemde emperyalist ülkeler arasındaki güç dengesinin nasıl bir değişime uğradığını ele alalım.

Bilindiği gibi, dünya pazarlarında daha fazla pay kapma uğruna girişilen II. Dünya Savaşı sonucunda, Alman, Japon ve İtalyan emperyalizmi yenik düşmüş ve dünya pazarlarındaki ekonomik rekabet güçlerini büyük ölçüde yitirmişlerdir. Diğer bazı emperyalist ülkeler de (örneğin İngiltere, Fransa) bu savaştan galip çıkma-larına rağmen, savaşın yol açtığı ekonomik bunalım ve yıkıntı neticesinde dünya pazarlarında daha önce sahip oldukları gücü koruyamamışlardır. Bu savaştan gelişerek ve güçlenerek çıkan bir tek emperyalist ülke, ABD emperyalizmidir. Emperyalistler arası güç dengesinde meydana gelen bu değişiklik, kaçınılmaz olarak, dünya pazarlarındaki hakimiyetin de ABD emperyalizmi eline geçmesine yol açmıştır; ABD dünyanın emperyalist jandarması durumuna gelmiştir. ABD emperyalizminin diğer bir özelliği de, dünyanın geri bırakılmış bölgelerinin (özellikle, Asya, Afrika ve Orta Doğu) paylaşım mücadelesine tekeli kapitalizm döneminde katılmasından ötürü, geçmişten kalma sömürgelere sahip olmaması ve bu nedenle eski sömürgecilik yöntemlerine genellikle başvurmamasıdır.

Bu kısa açıklamayı yaptıktan sonra, II. Dünya Savaşından sonra dünyanın sömürge bölgelerindeki duruma bakalım: bu bölgelerde bir taraftan sömürgeciliğe karşı milli kurtuluş hareketleri güçlenmekte, diğer taraftan eski sömürge imparatorluklarına sahip emperyalist güçler (örneğin, İngiltere, Fransa, Belçika, Japonya, Hollanda, vb.) artık bu kurtuluş hareketlerinin önüne geçip sömürge hakimiyetlerini devam ettirebilecek durumdan çıkmaktadırlar. Bu şartlarda, emperyalist dünya sisteminde bir boşluk doğmakta ve güçlü ABD emperyalizmi de bu boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. Ancak ABD emperyalizmi, bu bölgelerde milli kurtuluş hareketleri karşısında gerileyen sömürgeci metropollerin yerini alırken, gene onların eski sömürgecilik ilişkilerini devam ettirmeye çalışmaktadır. Çünkü hem bunun imkânı yoktur, hem de ABD bu ülkeleri yeni-sömürgecilik politikası ile denetim altına alabilecek mali sermaye gücüne sahiptir. Bu tür ülkelerde ABD emperyalizminin uyguladığı politika kısaca şudur: sömürgeciliğe karşı milli kurtuluş hareketine tümüyle karşı çıkmamak; ve bu hareket içerisinde emperyalist burjuvazinin gerici kesimleriyle ilişkileri geliştirip, bu gerici burjuvaziye ve onun mütteliklerine gerekli ekonomik ve siyasi desteği sağlamak; böylece, sömürge ilişkilerinin çöküp, bağımsız devletin kurulması ile birlikte, bu gerici ve işbirlikçi burjuvazinin iktidarı ele geçirmesini sağlamak.

Bu politika, ABD emperyalizminin özellikle 1945'lerden sonra izlediği resmî devlet politikası olmuştur. Örneğin, ABD'nin en büyük tekelinin başı olan Rockefeller, 1956'da devrin ABD Başkanına yazdığı mektupta, bu politikanın milli kurtuluş hareketlerinin geliştiği bütün ülkelerde uygulanması gereğini vurgulamaktadır. Kuşkusuz bu politika bazı ülkelerde tutmamış (örneğin son olarak Angola'da), fakat birçoğunda da, bağımsız devletlerin gerici burjuvazi eliyle kurulmasını sağlayarak bu tür ülkelerin siyasi bağımsızlıkla birlikte ABD emperyalizmine bağımlı ülkeler haline gelmesini doğurmuştur. 1945'ten günümüze kadar geçen dönemde, Asya, Afrika ve diğer bölgelerde birçok ülke, sömürgecilik boyunduruğundan kurtulmakla birlikte, hemen arkasından kurulan işbirlikçi devletler eliyle emperyalizmin bağımlılık ağı içine düşmüşlerdir.

TÜRKİYE’de FAŞİZM VE FAŞİZME KARŞI MÜCADELE – 5

ÖRTÜLÜ FAŞİST YÖNETİMİN DOĞUŞU

Faşizmin geri çekilmesi sonucu 1973 Ekiminde seçimlere gidildi. Seçimlere diğer sağ partiler karşısında «Demokratik Sol» adı altında «af» vaadi ve «özgürlük» gibi sloganlarla giren CHP, Türkiye halklarının faşizme karşı tepkisinin yarattığı potansiyelden akılcı yöntemlerle faydalanıp, seçimlerden en çok oyu alarak, Türkiye’nin büyük siyasi partisi olarak çıktı. Seçimlerden en çok oy alarak çıkan CHP’ye gelenek gereği hükümet kurma ödevi verildi. CHP büyük siyasi uğraşı ve pazarlıklardan sonra hükümeti MSP ile kurdu. Bu dönemde Türkiye’de Kısmi (nisbi) demokratik bir ortam doğdu.

Daha önce de belirttiğimiz gibi bir ülkede faşizm bir kez iktidara geldiği zaman; daha sonra dünya konjoktüründe önemli değişiklikler olmaz, faşizm ve hükümeti ağır darbelerle dağılmaz ya da bir halk iktidarı kurulmazsa, faşistleştirilmiş devlet hiçbir burjuva hükümeti tarafından faşizmden arındırılamaz. Ancak faşizm yanlısı olmayan burjuvazi iktidara gelecek olursa daha önce faşistleştirilmiş devletin kurumlarını kullanmaz. Yani bunları uygulama alanına koymayarak kısmi değişebilir, demokratik ortam yaratabilir. Bunun için ne zaman faşizm yanlısı bir hükümet iş başına gelirse bu devleti kolayca faşistleştirir, ya da bu tip devlet mekanizmasının dağılması (herhangi bir nedenden dolayı) faşizmin yıkılması şeklinde değil de faşizmin geri çekilmesi yoluyla olmuş ve devlet bu yolla faşizm yanlısı olmayan sermayenin eline geçmişse bu burjuvazi hiçbir zaman faşizmi devlet mekanizmasından temizleyemeyecektir. Bunun için de bu tip devletin başına faşist bir yönetim geçerse, faşizmi uygulama alanına koyması basit bir işlem değil, fazla bir çabayı gerektirmez. Bu belirtilen durumdaki devletler (yani faşistleştirilmiş devletler) öz bakımdan bir, fakat biçim bakımından ikili ya da üçlü görev yapılan mekanizmalar haline getirilirler.

1) Faşizm yanlısı hükümetlerin yönetiminde olduğu dönemlerde faşizm uygulayanlar,

2) Faşizm yanlısı olmayan hükümetlerin olduğu dönemlerdeki siyasi gerici diktatörlük yönetimi.

Bunun nedeni faşistleştirilmiş bir devlette hükümet olan faşizm yanlısı olmayan bir burjuva yönetimi, hiçbir zaman devlet içerisine yerleştirilmiş faşizmi kökünden kazıyıp atamaz. Burjuva-demokratik devrimini gerçekleştirmiş ülkelerde faşizm yanlısı olmayan hükümetlerin iktidar olması bunu hiç yapamaz. Yapamaz diyoruz; çünkü teknelci burjuvazinin hangi kesimi iktidarda olursa olsun işçi sınıfı hareketini sadece iktisadi cebirle bastıramaz. Onun için de iktisat dışı (faşist) tedbirlere (az ya da çok dozlarda da olsa) başvurur. Yani faşist uygulamalara arada bir başvurmak zorunda kalır. Hiç kuşkusuzdur ki, işçi sınıfı hareketi burjuva düzeni için tehlikeli boyutlara ulaştığı dönemlerde iktidar olup da faşizm yanlısı olmayan burjuva yönetimi faşizme destek olarak yerini faşizme bırakır (terk eder) ya da faşizmi bizzat kendisi uygular. Kısaca izah ettiğimiz bu tümevarımda olduğu gibi CHP-MSP koalisyonu da 12 Mart açık terörist diktatörlüğü döneminde faşistleştirilen devlet üzerinde hükümet olmuştu. Bu hükümet faşistleştirilen devleti demokratlaştırma (burjuva anlamda pek tabii) gibi bir çabada bu-

lunmadı (bulunamazdı da). Buna bağlı olarak ordu, polis vb. gibi kurumlarda da böyle bir davranışa girmedi (değişiklik yapamadı) 12 Mart döneminde çıkarılan faşist yasalara ve anayasa değişikliklerine bile dokunamamışlardır. Ancak bu faşist yasaların önemli bir kesimi uygulama alanından çekilmiş, ordu işin içine fazla sokulmamış ve bir takım burjuva demokratik girişimlerde bulunarak nisbi demokratik bir ortam yaratılmıştır. Ne var ki, CHP-MSP koalisyonunun uyguladığı bu kısmi demokratik ortam bile teknelci sermaye kesimlerinin büyük bölümünü rahatsız etmeye başlamıştı. Daha önce de belirttiğimiz gibi teknelci sermayenin azınlıkta olan bu kesimi bazı reformist tedbirlerle kendi düzenlerinin daha uzun ömürlü olacaklarına inandıkları için CHP saflarında yerlerini almışlardı. Faşizm yanlısı teknelci sermaye karşısında ne CHP-MSP koalisyonu ne de CHP yanında yer alan teknelci burjuvazinin desteği bu kısmi demokratik ortamı yaşatmaya kafi gelmedi. Güçlü faşist bürokratik mekanizmanın oluşturduğu, devletin faşistleştirildiği ülkelerde faşizm, aşağıdan yukarıya kitle temeli oluşturarak devleti ele geçirip faşistleştirmek için değil de, ancak devleti yukarıdan ele geçirmek için bir mücadele yürüteceğinden Türkiye’deki teknelci sermaye de aynı yolu izlemiştir. Yani faşizm yanlısı teknelci sermaye 12 Mart döneminde faşistleştirilen devlet üzerinde hükümet olan CHP-MSP koalisyonunu yıkmaya girişiminde bulunmuş ve bu girişiminde de başarılı olmuştur. Teknelci sermaye bir ülkede ekonomik, politik hakimiyetini etkin bir biçimde gerçekleştirdikten, kurduktan sonra; o ülkede teknelci sermayenin faşizmi uygulatacağı sadece mutemet parti ya da burjuva unsurların varlığından söz edilemez. Aksine, o ülkenin o günkü somut şartlarına göre faşizmin yine o somut şartlarına en uyumlu olan faşist ya da burjuva unsurlara uygulattırır. Faşizmin uygulanması için bir tek parti veya burjuva unsura teknelci sermayenin mutemet adamı ya da partisi olarak bakmak, kişiyi faşizm tahlilinde kaçınılmaz olarak mekanik yanılgılara düşürür. Meselâ 12 Mart muhtırasından sonra hükümet kurma görevi sosyal demokrat olarak lanse edilen Nihat Erim’e verilince, tüm burjuva ve küçük burjuva demokratlarımız umut ve keyiften çığına dönmüşlerdi. Hatta bazı ilerici kuruluşlar bile Nihat Erim kişiliğinde faşist muhtıraya destek bildirileri yayınlamışlardı. Ne var ki, Nihat Erim hükümeti ile gelen faşizm değil proleter sosyalistlerin ya da küçük burjuva radikallerin, demokratlarının bile başına bir «balyoz» hareketiyle inince akılları başlarına gelmişti. Dün Nihat Erim örneğinde olduğu gibi bugün de be-zirganlarının temsilciliğini yapan MSP’ye, «Atatürkçülüğün» savunucusu olduğunu söyleyen CGP’ye, «özgürlükçü parlamenter demokrasi-nin» savunucusu olduğunu söyleyen AP’ye ve faşist MHP’ye faşist MC’yi kurdurarak bu oyununu tezgâhlattırıştır. Teknelci sermayenin bu açık oyunu karşısında filisten bir eda, bilmişlik havaları içinde, MSP, CGP faşist partiler değildir (!); 12 Mart faşizmi AP’ye karşı da muhtıra vermiştir, onun için o da faşist değildir, deve kuşu misali kafayı kuma gömme düşüncesinden kaynaklanmaktadır ve aptalca bir iyimserlikten, gerçekleri öznel yargılar yolundan tahriften başka bir şey değildir. Olamaz da. 12 Mart muhtırasının AP’ye karşı verildiğini zanneden filistenlerimize AP’nin bugünkü dönemde tüm proleter sosyalistlerin ve şartlanmamışların gördüğü gibi 12 Mart muhtırası AP’ye karşı verilmemişti.

Sadece o dönemde teknelci sermayenin tek başına yönetim olması yalnız AP ile mümkün olmadığı için teknelci sermaye açık terörist diktatörlüğünü getirip AP’yi yedeğe çekerek yönetime başka bir biçimde devam etmişti. Ama mevcut faşizm daha değişik bir planda gelmiştir. 12 Mart döneminde faşistleştirilen devlet CHP-MSP koalisyonu döneminde devletin faşistleştirilmiş yapısında en ufak bir değişiklik yapılmamıştır. Bunun için bu faşist devlet yapısı üzerinde faşist I. MC hükümetinin kurulması ile teknelci sermaye örtülü (kapalı) faşizmi getirmiştir.

Çeşitli sermaye sınıflarının temsilciliğini yapan siyasi partilerin aralarındaki çıkar çelişkilerine rağmen bir araya gelmeleri sadece işçi sınıfının siyasi iktidar alternatifi olduğu durum ve şartlarda olmaz. Teknelci sermayenin bir ülkede kesin hakimiyetini kurup, diğer teknelci kalmış sermaye katmanlarını siyasi partiler kurup kendisine karşı basitte olsa direnç gösteremeyecek kadar çözmeyip, ülkede kendi aralarındaki çelişkilerden dolayı sadece sermayenin temsilciliğini yapan siyasi partilerin bulunduğu bir siyasi ve ekonomik ortam yaratmadığı ülke ve şartlarda teknelci dışı kalmış siyasi partiler üzerinde önemli ölçüde hakimiyetini kurmuş olan teknelci sermaye bu siyasi partilere belli tavizler verip onları daha sıkı kontrol altına alarak bir araya getirebilir.

Teknelci sermayenin bugün ABD’de olduğu gibi teknelci dışı kalmış sermaye katmanlarının siyasi partiler kurabilme gücünden yoksun bırakılıp, teknelci sermayenin kendi arasındaki çelişkilerden dolayı teknelci guruplarının ayrı ayrı partilerde örgütlenip, teknelci dışı kalmış sermaye katmanlarını kendi siyasi partilerine kattıkları ülke ve şartlarda teknelci dışı kalmış sermaye katmanlarının bir araya getirilmesi diye bir sorun kalmamıştır. Ne var ki, mevcut şartlarda Türkiye işbirlikçi teknelci sermayenin kontrol durumu nitelik olarak bu düzeyde değildir. Onun için işbirlikçi teknelci sermaye teknelci dışı kalmış diğer sermaye katmanlarının siyasi partilerini kontrol edebildiği için onları toparlayarak biraraya getirip I. MC hükümetini kurdurmuştur. Türkiye’de işçi sınıfının iktidar alternatifi olmadığı halde çeşitli sermaye guruplarının temsilcisi olan siyasi partilerin aralarındaki çelişkiye rağmen belli birlik kurumlarının ekonomik, politik sebebi; işbirlikçi teknelci sermayenin teknelci dışı kalmış sermaye katmanlarını siyasi parti kurmaktan yoksun bırakacak kadar değil ancak mevcut siyasi partilere belli tavizler vererek kendi kontrolü altına alması biçiminde bir uygulama yöntemi olmuştur. Teknelci sermaye vermiş olduğu bazı tavizlerle diğer sermaye katmanlarını siyasi partilerini daha sıkı bir kontrol altına almaktadır. Mevcut durumda teknelci sermaye bir yandan kendisine karşı direnen DP’yi her geçen gün eritirken öte yandan da I. MC hükümeti içinde yer alan MSP kendi işine gelmeyen bazı kararlara rağmen teknelci sermayenin temsilcisi olan AP tarafından sürekli olarak eritilmesi, içten parçalanmasına karşı «mırın-kırın» etmekten öte hiç bir kesin tavır alamıyor.

(Devamı 10. Sayfada)

(Baştarafı 8. Sayfada)

Bu gruba dahil olan ülkelerin ekonomik yapılarının gelişimi ve emperyalizmle ekonomik ilişkileri de, birinci gruba dahil olan ülkelere (örneğin Türkiye, Mısır, vb.'den) esaslı farklılıklar içermektedir. Bu ülkeler, eski sömürge ilişkilerinden çıktıktan hemen sonra yeni-sömürgecilik ağı içine düştükleri zaman, genellikle sözü edilebilir bir yerli sermaye birikimine sahip değillerdir. Yeni iktidarı ele geçiren gerici ve işbirlikçi burjuvazi, yeterli sermaye gücüne sahip değildir, fakat en kısa dönemde ekonomik yapısını güçlendirip iktidarını sağlama alması gerekir. Bu ise, büyük ve yoğun sermaye yatırımı gerektirir. Bu yatırımları doğrudan emperyalist tekeller yapar. Yani, bu türlü ülkelerin ekonomik yapısında güçlü bir sermaye olmadığı için, emperyalist tekellerin sermaye ihracı, sözü edilebilir bir yerli sermaye ile içiçe girerek birlikte yatırımlar şeklinde değil, fakat tekellerin doğrudan yatırımları şeklinde gerçekleşir. Bu durum, sözü edilen ülkelerin ekonomik bakımdan olduğu kadar siyasi bakımdan da emperyalizm ile ilişkilerinin niteliğini belirleyecek başlıca etkidir. Kısacası, bu türlü ülkeler sömürgecilik ilişkilerinden kurtulduktan hemen sonra, önceki bölümde Arjantin örneğiyle izah edilen tarzda, emperyalizme bağımlı ülkeler haline gelirler.

1916'lardan sonra, eski sömürgecilik ilişkilerinin çözülmesiyle birlikte, dünyanın sömürge ve yarı-sömürge ülkelerinin nasıl bir gelişim seyri izledikleri, bir kısmının nasıl emperyalizme bağımlı ya da yarı-bağımlı hale geldiği böyle özetlenebilir. Şüphesiz, bugün dünyada bundan farklı bir gelişim seyri izleyerek bağımlı ya da yarı-bağımlı ilişkiler içine sokulmuş başka ülkeler de vardır. Bunlardan Latin Amerika ülkelerini daha önce ele aldığımız için, yeniden değinmedik. Diğer taraftan, İran, Suudi Arabistan ve Kuveyt gibi, zengin petrol ülkeleri vardır ki, bu ülkeler de petrol etkeni nedeniyle, biraz farklı bir seyir izleyerek emperyalizme yarı-bağımlı ülkeler haline gelmişlerdir. Gene, İspanya, Yunanistan ve Portekiz gibi ülkeler de, emperyalist sermaye ile değişik şartlarda işbirliğine girerek, yarı-bağımlı ülkeler durumuna sokulmuşlardır.

Bağımlılık ve Yarı-Bağımlılık İlişkilerinin Siyasi Üst Yapıda Yansıması

Buraya kadar, bağımlı ve yarı-bağımlı ülkelerin nasıl bir tarihî gelişim süreci içinde olduklarını özetledik. Bundan sonra da, bağımlılık ve yarı-bağımlılık ilişkilerinin bu ülkelerde yarattığı ekonomik yapının tipik özellikleri ve bunun siyasi üst yapıdaki yansımasını kısaca ele alacağız. Tabii ki, bu ülkelerin her biri ayrı bir ekonomik gelişme seviyesine, kendine özgü ba-

zı özelliklere, ve farklı siyasi iktidar biçimlerine sahiptirler. Ancak biz, hepsinde ortak olan temel özelliklere değineceğiz.

Önce yarı-bağımlı ülkeleri alalım: bunlara, İspanya, Yunanistan, Türkiye, İran, Mısır, vb. ülkeleri örnek verebiliriz. Daha önce de belirttiğimiz gibi, bu ülkelerin ortak ekonomik özellikleri, emperyalist sermaye ihracı ile ilişkiye geçtiğinde, ülkede kapitalist ilişkilerin belli ölçüde gelişmiş ve güçlü bir yerli sermaye birikimi sağlamış olmasıdır. Bu nedenle, Emperyalizm bu ülkeleri kendi sömürü alanına sokmak için bu yerli sermaye ile işbirliğini geliştirmek ve onunla birlikte sermaye yatırımlarını gerçekleştirmek durumundadır. Bu yüzden, bu ülkelerde, emperyalist tekellerin sermayesinin yanında güçlü bir işbirlikçi sermaye de gelişir. Bu işbirlikçi sermaye gelişiminin belli bir aşamasından sonra, emperyalizmin teknelci karakteri gereği, tekelleşmeye başlayarak, emperyalist sermayenin ekonomik desteği ile işbirlikçi teknelci sermaye halini alır. Böylece ülkede bir işbirlikçi teknelci sermaye düzeni hakim kılınır. Bu sermaye düzeni kozmopolit bir yapı arzeder. Yani, işbirlikçi sermaye ile de bir emperyalist ülke ya da bir tekel grubu ile işbirliğine girmesi söz konusu değildir. İşbirlikçi teknelci sermaye, ekonomik çıkarları açısından, farklı, emperyalist tekel grupları ya da emperyalist ülkeler ile ilişkilerini geliştirebilir. Bu yüzden, ülkenin ekonomik yapısında, farklı uluslararası tekel gruplarının çıkarlarını yansıtan, işbirlikçi teknelci sermaye grupları doğar; böylece kozmopolit bir nitelik kazanan ekonomik yapıda sadece bir tekel grubunun ya da emperyalist ülkenin tek başına hakimiyet sağlaması diye bir durum yoktur.

Yarı-bağımlı ülkelerin ekonomik yapısında görülen bu ortak özellikler, siyasi yapıda da yansır. Bu ülkelerdeki iktidarlar, sadece emperyalist sermayenin, ya da sadece bir uluslararası tekel grubunu çıkarlarını yansıtan ve onların oligarşik hakimiyetlerini temsil eden kukla hükümetler biçiminde değil, fakat farklı emperyalist tekel gruplarının ve onların işbirlikçisi sermayenin çıkarlarının yansıdığı işbirlikçi iktidarlar biçiminde oluşurlar. Dolayısıyla bu işbirlikçi iktidarlar da kozmopolit bir yapı arzederler. Zaten bu ülkelerin Yarı-bağımlı olarak değerlendirilmesinin başlıca nedeni budur. (Bu konu ile ilgili daha fazla bilgi için bkz: «Finans-Kapital ve İşbirlikçi Tekelcilik», E. B. Yay.)

Bağımlı ülkelere gelince: bunlara örnek olarak da, Latin Amerika ülkeleri, Filipinler, Güney Kore, Zaire, Fas, vb. gibi ülkeleri verebiliriz. Bu tür ülkelerin ekonomik ve siyasi yapısı, yukarıda değindiğimiz Yarı-bağımlı ülkelerin tipik özelliklerinden çok farklı bir özellik gösterirler. Bu farklılığın temeli, yine sermaye ilişkilerinde yatar. Bu ülkelerin hepsi de, emperyalist sermaye

ihracı ile karşılaştıklarında, henüz sözü edilebilir bir yerli sermaye birikimini sağlayamamış durumdadırlar. Bu yüzden, emperyalizm bu ülkeleri denetimi altına alıp sermaye ihracına başladığı zaman, emperyalist sermaye ile içiçe girip birlikte yatırımlara girişecek önemli bir sermaye gücü yoktur. Böylece, bu ülkelere sermaye ihracı, emperyalist tekellerin doğrudan ve tek başlarına sermaye yatırımlarına girişmesi biçiminde gerçekleşir. Bu ise, ekonomik yapıda doğrudan emperyalist tekellerin ve onların yavru şirketlerinin hakimiyetini sağlar ve güçlü bir işbirlikçi sermayenin doğma koşullarını yok eder. Kuşkusuz bu ülkede de bir işbirlikçi burjuva sınıfı vardır, fakat bunlar herhangi bir uluslararası tekel grubunun uzantısından başka bir şey değillerdir. Dolayısıyla bu ülkelerde işbirlikçi teknelcilik diye bir olgunun doğması söz konusu değildir. Bu ülkelerin ekonomik yapısı kozmopolit bir karakter de arzemez. Çünkü ekonomik yapı, doğrudan doğruya bir emperyalist ülke ya da bir uluslararası tekel grubunun denetimi altındadır ve farklı teknelci birliklerin çıkarlarının yansıması mümkün değildir. Tabii, bu ülkelerde de bazı farklı tekellerin yatırımları görülebilir; fakat bunlar, ekonomik yapıda hakim olan emperyalist tekel grubu ile özel anlaşmalar yolundan mümkün olabilir. Bu duruma örnek olarak, Şili ekonomisinde Amerikan İTT tekelinin belirleyici güç olması verilebilir.

Bağımlı ülkelerin ekonomik yapısında görülen bu tipik özellik, zorunlu olarak siyasi üst yapıda da yansımaktır. Bu ülkelerde, ekonomik yapıda tayin edici güç olan emperyalist tekel grubunun oligarşik hakimiyetini temsil eden kukla hükümet biçiminde iktidarlar oluşmuştur. Bu hükümetlerin ve doğrudan emperyalizm tarafından örgütlenen ve yönlendirilen militarist gücün (ordunun) tüm yöneticileri doğrudan doğruya bu emperyalist tekellerin adamlarıdır. Daha önce ABD'nin dünya emperyalizminin jandarması olarak geri ülkelerin bir çoğunu nasıl bağımlı ülkeler haline getirdiğini açıklamıştık. İşte, bu türlü ülkelerin hemen hepsinde, bu kukla hükümetler ABD emperyalizmi ve onun teknelci birlikleri tarafından oluşturulmaktadır, bu hükümetlerin yöneticileri de doğrudan Amerikan tekellerinin adamlarıdır. Örneğin, Latin Amerika ülkelerinden Uruguay, Meksika, ve Uzak Asya'da Filipinler cumhurbaşkanlarının CIA'nın paralı ajanları olduğu açıklanmıştır. Bu gibi birçok örnek verilebilir. Ancak kısaca belirtmek gerekirse. Bu bağımlı ülkelerin ekonomik yapısında doğrudan hakim olan emperyalist tekel grupları, siyasi iktidarda da kendi mali oligarşilerini gerçekleştirmişlerdir.

Emperyalist yeni-sömürgecilik politikasının doğurduğu bağımlı ve yarı-bağımlı ilişkileri üzerine söyleyeceklerimiz şimdilik bu kadardır.

(Baştarafı 9. Sayfada)

İşte teknelci sermayenin bu tür bir hakimiyetidir ki parlamentoda faşist kanun ve uygulama tedbirlerinin şu ya da bu yöntemlerle alınmasını (çoğunluğu) sağlayabiliyor. Bu gidişle de teknelci sermaye böylesi partilerin (CGP şimdiden adının ayrı oluşu dışında AP'den ayrı bir parti değildir) varlıklarına son verip bir tek sağ siyasi partide toplanacağına benziyor. Bunun içindir ki, parlamentoyu ordunun emrine değil orduyu parlamentonun emrine vererek mevcut parlamenter örtülü faşizmi tezgahlamıştır. Teknelci sermaye etkisi (inisiyatifi) altına aldığı siyasi partileri hükümet yaparak yukarıdan aşağıya faşizmi tezgahlarken; faşizmin kitle te-

melini de aynı şekilde oluşturamamıştır. Mevcut faşizmin kitle temeli, faşizmin iktidara gelişinden sonra yukarıdan aşağıya doğru kitle yaratma şeklinde oluşturulamamıştır. I. MC hükümetini oluşturan partilerin MHP'nin tamamen diğerlerinin ise tabanlarının en gerici kesimleri faşizmin kitle temeli haline getirilmişlerdir.

Onun için «dini kurtarma» gerekçesi ile bazı kitle gösterileri ve yürüyüşlerine yapılan saldırıların başında çoğu kez çember sakallı MSP'liler yürümektedir. Halka ve kitle hareketlerine karşı hükümeti korumak amacıyla hükümeti oluşturan partilerin taban kesimlerinin en gericilerinin yanında çoğu kez Faşizm tarafından şartlandırılmış ve kışkırtılmış halk kitleleri harekete geçirilmektedir. Şüphesiz I. MC hükümetini oluşturan partilerin MHP nin dışında kalanlarının

tüm tabanları faşist değildir. Yalnız gerçek olan, bu taban kadroların faşizm tarafından kullanılabilmeleridir. Bununla beraber mevcut faşizmin kendisine kitle temeli olarak kullandığı partilerin taban kadroları (MHP'nin dışında) eğitilmiş aktif militan kadrolar haline getirilmemiştir. Bunun için halka ve demokratik hareketlere saldırılarda diğer partilerin taban kadroları çoğu kez militan faşist parti olan MHP nin yardımcılığı ya da destekçiliğini yapmaktadırlar.

Kuşkusuz faşizm böylesine bir kitle tabanı ile yetinemez, yetinmemektedir de. Onun için kendisine daha bilinçli ve eğitilmiş bir kadro niteliğinde bir kitle temeline ihtiyaç duymaktadır. Mevcut durumda faşizm yanlısı işbirlikçi teknel-

(Devamı 11. Sayfada)

(Baştarafı 12. Sayfada)

gürlükten bahsetmiyoruz. Onların o iğrenç ve bizim için hiç iyi bir yanı olmayan, uzlaşması imkânsız olan para üzerine kurulu hayatlarından, başkalarının sırtından yiyerek, içerek her türlü namussuzluğu karıştıran bu değersiz kadınlar gibi yaşamaktan değil, yepyeni bir toplumun, kendi öz emeği ile tüm emekçilerin birlik, beraberlik kardeşlik ve hiç bir ayırım olmaksızın bir arada yaşamaktan, sömürsüz bir özgürlükten bahsediyoruz. Böyle bir hayat istiyoruz.

Kardeşlerim, şunu hepimiz çok iyi bilmeliyiz ki, biz kadınların kurtuluşu, işçi sınıfının kurtuluşu ile içiçedir, birbirine sım sıkı bağlıdır. İşçiler yönetici sınıflar tarafından iliklerine kadar sömürdükleri gibi, biz kadınlar daha korkunç şekilde sömürülüyoruz, yani biz emekçininde emekçisi oluyoruz. Yani fabrikada erkeklerden daha ucuz çalıştığımız gibi, birde evde çalışmak zorunda kalıyoruz. Bu düzenin omuzumuza yüklediği bu ağır yükü kaldırmak için işçi sınıfı ile elele vererek mücadele etmemiz gerekir. Madem ki aklımıza gelen herşeyi emek döküp yaratan çalışanlardır, emek döktükleri şeylere de bunlar sahip olmalı. Ama biz bu toplumda görüyoruz ki, herşey para ve sermaye üzerine kurulmuştur. Parası sermayesi olanlar, diğer işçi ve yoksul köylü üzerinde hakimiyetini kurmuşlardır. İşçilerin emeği ile meydana getirdikleri tüm fabrikalara bir avuç sermaye sahipleri, sahip oluyor. İşçilerin emeği ile hazırlanmış köşklerde, villalarda bunlar oturuyor. Kısacası ömür boyu fabrikalarda, tarlalarda, bağlarda, bahçelerde, kızı, kadını, çoluğu çocuğu ile çalışan tüm emekçiler hiç bir zaman zenginleşemez, sermaye sahibi olamaz. Rahat hayat yüzü görmez. Emeğini fabrika sahipleri yer. Emekçilere, işçilere ise az bir ücretle

onları yaşatabilir, onların emeğini sömürebilmek için çalıştırır. dururlar.

Bacılarım, biz çok iyi biliyoruz ki, bizden başka bize acıyan olmaz. Biz ancak kendi kendimizi kurtarabiliriz. Birsürü burjuva kadınları kadınlar için dernekler, yardım sever kadın dernekleri gibi yerlerde toplanıp kadın haklarından bahsederler! Ama gelin görelim ki onlar hiçbir zaman kadının kurtuluşunun, işçi sınıfının sermaye sahiplerine karşı birlikte vereceği bir mücadele sonucu gerçekleşeceğini söyleyemezler. Burjuva kadınlarının hayatı ayrı bizim hayatımız ayrıdır. Onlar bizimle uzlaşmaz. Onlar bizim gibi eve, fabrikaya kapatılmış değiller, onlar deniz kenarında villalarda, köşklerde yaşarlar. Onların hizmetinde bizim gibi emekçi kadınlardan özel hizmetçisi, kapıcısı aşçısı, çocukları için dadılar ve süslenmeleri için özel berberleri vardır. Onların tek düşüncesi gününü nerede, nasıl eğlenerek geçireceğini nasıl rahat edeceğini düşünürler. Yani tam oyuncak bebek gibidirler. Onlara göre biz kaba saba değersiz insanlarız. Bu hiçbir işe yaramayan bir değeri olmayan baldırı çıplaklar her yerde bizden daha kıymetli oluyorlar. Çünkü onlar zengindirler. Paraları sermayeleri olduğu için herşeye sahip olabiliyorlar. Bu toplum onlar içindir. Böyle olmakla beraber daha şimdiden bunların yüreğine köz gibi bir korku girmiştir. Onlarda biliyorlar ki, er veya geç bu güzelim hayatları ellerinden gidecek, çalışan, ezilen, hor görülen ve emeğine kavuşamayan milyonlarca işçiler, emekçiler kendi emeğinin sahibi olacaktır.

Kardeşlerim, biz eskisi gibi toplumun bizim kafamıza yerleştirdiği «kadınlar siyasetten anlamaz, kadın evinin işinden, çocuk doğurup büyütme kocasının gönlünü hoş tutmaktan sorumludur» gibi düşünceleri kafamızdan söküp atmalıyız. Eğer ki bizler de

insan gibi yaşamak istiyorsak, erkeğin ve toplumun baskısından kurtulmak istiyorsak, her gün evdeki huzursuzluktan, fabrika kapılarında ağzı salyalı para babalarından yediğimiz laflar, uğradığımız hakaretten kurtulmak istiyorsak, kısacası bizi insandan saymayıp erkeğin bir eğlencesi, malı olarak gören bu toplumdaki kurtulmak istiyorsak: Ne şartlar altında olursak olalım, hayatımızda önemli yeri olmayan evin bunaltıcı işlerini kısaltıp, işçi kardeşlerimizle, kocalarımızla elele verip okuyarak, tartışarak çeşitli yollardan Marksizmi-Leninizmi var gücümüzle öğrenerek, işçi sınıfının kurtuluş mücadelesi için çalışalım. Yalnız onların mücadelesiyle devrim başarıya ulaşmaz.

Ne olursa olsun bugüne kadar gözüme bağladıkları perdeyi yırtıp atmanın zamanıdır. Çevremizde nelerin olup bittiğini görelim. Siyaset bizi de ilgilendirir. Bugüne kadar üzerimizde kimlerin yasaları hükmediyordu? Bizi kimler yönetiyor? hergün vurulan devrimci işçi kardeşlemizi, genç genç insanlarımızı fabrika kapılarında, okullarda vuranlar kimlerdir? İşçilerden, yoksul köylülerden yana çıkan, onların hakkını savunanları neden, işkencelerden, zindanlardan geçiriyorlar? İdam sehparına kadar varan cezalar veriliyor. Tüm bunlar bizi ilgilendirmez mi? Ölenler, asılanlar, bizim için ölmediler mi, asılmadılar mı?

Bacılar kardeşler; hepimizin kurtuluşu işçilerin, yoksul köylülerin birliği temelinde, bir demokratik devrimle olacağını iyice kavramalıyız. Bizi ancak ve ancak devrim kurtarabilir. Başka türlü kurtuluş mümkün değil. Tüm dünya işçi sınıfı sosyalizme yönelmiştir, kapitalizm artık hergün çürümekte, ölmekte zorunlu olarak yerini sosyalizme bırakmaktadır. Bizimde bu mücadelede, yerimizi almanın zamanı gelmiştir, bacılarım.

(Baştarafı 10. Sayfada)

ci sermaye grubu ordu, polis gücünü ya da devletin tümünü faşistleştirmekle yetinememektedir (tabiatı gereği yetinemezde) CHP'nin güçlenmesi ve iktidarı ele geçirmesi sonucu faşizm yanlısı teknelci burjuvazinin menfaatlerine karşı (teknelci sermayenin kendi arasındaki çelişki-den dolayı) bir tavır takınması faşizm yanlısı teknelci burjuvaziye zor durumda bırakabilir. Böylesi bir durumda Şiil'de olduğu gibi bir metoda başvurması kendisi için iyi olmayan sonuçlar yaratacaktır. Onun içinde ileride faşizm yanlısı teknelci sermayenin aleyhine doğacak herhangi bir durumda, faşizmin açık terörist biçiminde tezgahlanmasına başvurmaksızın CHP hükümetini faşist çeteler vasıtasıyla güç durumda bırakıp kendi isteklerine boyun eğdirmek ya da CHP'ye prestij kaybettirerek faşizme yeni bir ortam hazırlamak için faşizmin böylesine bir militan taban kadroya ihtiyacı vardır. Bunun içindir ki, teknelci sermaye ve diğer faşist güçler (ordu, polis v.b.) yanında, MHP vasıtasıyla sivil faşist çeteler oluşturulmaktadır. Bu militan

faşist çeteler vasıtasıyla da faşizme her zaman için hazır olabilecek bir kitle temeli yaratılmaktadır.

Teknelci sermaye her zaman ara tabakaları işçi sınıfı karşısında örgütlü bir güç haline getirmeye çalışır. Aralarındaki çelişkilerden dolayı (yöntem bakımından) ayrı düşünebilen bir teknelci sermaye, her teknelci sermaye grubu bu ara tabakaları ayrı biçimlerde örgütlemeye çalışabilir. Mevcut şartlarda Türkiye'de yapılmak istenen ve bir anlamda da yapılan budur. Bu tabakalar genellikle CHP içinde kümelenmiştir. CHP bu tabakaları «halk sektörü» adı altında toparlayıp proletaryanın karşısında örgütlü bir güç haline getirmeye çalışmaktadır. Öte yandan faşizm yanlısı teknelci sermaye ise hisse senetlerinin kıymetini düşürerek, bu ara tabakaları kendi kontrolüne alarak proletaryanın karşısında gerektiğinde faşizmin kitle temeli olarak kullanmak amacıyla örgütlü bir güç haline getirmeye çalışmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi bu katmanlar küçük sermayenin ve basit bir sosyal yaşantılarının esiri haline gelmiş ve de bunu kaybetmemek için teknelci burju-

vazinin bütün baskılarına boyun eğmeye alışmış oldukları için bu sınıfsal karakterleri gereği zordan çok iyi anlarlar. Bundan dolayı faşizm yanlısı teknelci sermaye bu katmanlara bir yandan küçük hisse senetleriyle öte yandan faşizmin örgütlü çeteleri vasıtası ile aba altından sopa gösterme yöntemleri ile terör havası estirerek kazanmaya çalışmaktadır.

DÜZELTME

Türkiye'de faşizm ve faşizme karşı mücadele/4. başlıklı yazımızın ikinci sütun üçüncü paragraf 12'nci satırdaki;

«Diğer yandan teknelci burjuva katmanları üzerinde de diktatörlük uygulamalarına girişmiştir.» Teknik hata neticesinde yanlış olmuştur, aslı şöyle olacaktır:

«Diğer yandan teknelci burjuva katmanları üzerinde de diktatörlük uygulamalarına girişmiştir.»

DEVİRİM OLMADAN KADIN KURTULAMAZ KADIN OLMADAN DEVİRİM BAŞARIYA ULAŞAMAZ !

8 Mart, dünya kadınlar günüdür. Kadınların sömürden, baskıdan ve hakaretten kurtuluşları için mücadelesini desteklemek üzere anılan 8 Mart Kadınlar Günü, bütün ezilen, emekçi kadınlarımıza kutlu olsun!

Kadın haklarının tam olarak kazanılması, ancak ve ancak devrim mücadelesi ile mümkün olabilir. Bu yüzden, kadınlar da devrim mücadelesine katılmalı, babalarıyla, kocalarıyla, kardeşleriyle birlikte mücadele saflarında yerini almalıdır. Tabi bu bahsettiğimiz kadınlar, eli boşta gözü oynasta burjuva karıları değil, eli işte gözü yaşta işçi ve emekçi kadınlarımızdır.

İşçi ve emekçi erkekler de şunu iyi bilmelidirler ki, eğer karılarını, kızlarını, bacılarını da bu mücadele içine sokmazsa, onlarla yoldaşça ve omuz omuza bir mücadele vermezse, kendi sınıf davası için savaşabilecek nüfusun yarısını kaybetmiş demektir.

Emeğin Birliği olarak, bugüne kadar işçi ve emekçi kadınların sorunlarına ve mücadelelerine sayfalarımızda yer verememiştik. Bu da şüphesiz büyük bir eksiklik. Burada, Adana Emekçi Kadınlar Derneği tarafından gönderilen bir mektubu yayınlayarak, bu eksikimizi gidermeye doğru ilk adımı atalım. Bu mektup, aynı derneğin açılış toplantısında bir emekçi kadının yaptığı konuşmayı kapsamaktadır.

BACILAR, KARDEŞLER!

Ben bir işçi karısı olarak, siz işçi ve emekçi kadınlara derneğimiz aracılığıyla sesimi duyurmak istiyorum.

Bacılarım, biz kadınlar her şeyden önce bu gün içinde bulunduğumuz durumu ve toplumdaki yerimizi çok iyi bilmek zorundayız. Bunu kavramadığımız müddetçe başımızı avuçlarımızın içine alıp düşünmekten dertlerimize hiç bir çözüm yolu bulamayız. Biz kadınlar (tabiki burjuva kadınları değil) neden toplumda her zaman ikinci sıradan insanlar olarak kabul edilirik, neden erkeği kendimizden farklı, daha kıymetli insan gözüyle görürüz? Ve neden toplum tarafından kadın hor görülür, erkeklerden daha aşağılık insan sayılır, tüm bu sorular kafamıza takılmıyor mu?

Bizim gibi kadınların çoğu kızken baba tarafı erkeklerden, evlendiğimizde kocamızdan ve diğer ev erkeklerinden devamlı bir şekilde baskı altında tutuluruz. Erkeğin kafası bozulur bo-

zulmaz bahaneyi kadında bulur, ona yüklenir, canı isterse döver, hakaret eder ve yine de tüm yaptıkları normal sayılır, «erkektir herşey yapabilir» denilir. Kadın çocuğa kalmazsa ya üstüne bir kadın daha alınır ya da evdeki kadın kovulur. Aynı şekilde bir kadının kız çocuğu olurda erkek çocuğu olmazsa yine evinden kovulabilir. Analar da isterki hep erkek çocuğu olsun çünkü, kız olursa o da kendisi gibi çektiği acıları çeker, anasından farklı bir hayata kavuşmaz. Yine erkek isterse hemen kadını boşayabilir ama kadın evlendiği adamla mutsuz da olsa istediği zaman boşanamaz, çünkü herşeyden önce o erkeğe ekonomik yönden sım sıkıya bağlıdır.

Kapitalist toplum kadını erkeğin egemenliğine vermiştir. Erkek kadına nazaran özgürdür, o istediği yerde çalışır, ekonomik yönden kadına bağımlı değildir. Kadın onun eğlencesinden başka bir şey değildir. İsterse sever, isterse döver, isterse kovar. Bunun esas maddi temeli, kökeni herşeyden önce içinde bulunduğumuz toplumda aramak gerekir.

Kadın evinin bulaşığından, çamaşırından, yemeğinden evin her türlü bıkırtıcı işinden, çocuk doğurup büyütme, kocasının gönlünü hoş tutmaktan, arzularını yerine getirmekten sorumludur. Eğer kocasının kazancı evi geçindirmeye yetmiyorsa ayrıca birde dışarıda ücretli çalışmak zorundadır. Onun ömrü hep aynı bunaltıcı işlerle uğraşmakla geçer. Bunun dışında hiç birşeye hakkı yoktur, evde evin, fabrikada fabrikanın makinası durumundadır. Okumaya gezmeye, dinlenmeye, siyasetle ilgilenmeye zamanı yoktur. Kendi iç dünyasına kapatılmış, toplumdan ve siyasetten kopuk, kendi kaderine terk edilmiş durumdadır. Öyle ki, kendi kaderinin kimlerin elinde olduğunun farkında bile değil. «Kadın kadındır, erkek erkektir, kadın erkeğin yerini tutamaz», «kadının saçı uzun aklı kıssadır», «elinin hamuru ile erkeğin işine karışma», «kadının kaderi böyledir» vs. laflarla kadın bu güne kadar kapitalist toplum tarafından uyutulmuştur.

Bu toplumun kökünde yatan diğer bir pislği de evlilik ilişkileridir. Zengin burjuva kadınları istedikleri gibi davranmakla serbesttirler. Onlar daha küçük yaşta ailelerinden kopmuş, toplumun içine karışmışlardır. Yani okullarda olsun, meslekleri başında olsun, hep ailelerinden kopuk, ayrı ve «özgür»

yaşarlar. Böyle olduğu için de çevrede neler olup bittiğini görürler. Evlilik ilişkilerinde ailelerinden bağımsız bir şekilde istediğinden evlenir, istediği an boşanır ne yaptığına ne ettiğine kimse karışamaz. Çünkü o zengin kızıdır, kimse ona baskı yapamaz. Bizim gibi işçi karıları ve işçi kocalarımızın sırtından babalarının elde ettiği paralarla onlar her türlü fuhuşa harcarlar. Buna karşılık bizim gibi emekçi kadınları düşünelim. Bizim okuyupta yüksek tahsilli okullara gitme imkânımız yoktur. Gezip, dolaşıp çevremizi tanımaya, kendimizin nasıl bir hayat içinde olduğunu bile öğrenme imkânımız yoktur. Değil böyle şeyler düşünmeğe, evleneceğimiz erkeği bile babamız, kardeşimiz seçerler. Bu toplumda herşeyin para üzerine kurulduğu gibi evlilik ilişkileri de öyledir. Önce bir kızın başlık parası üzerine pazarlığa (çoğu yerde böyle olur) girerler. Herkez kızını elinden geldiği kadar zengine vermeğe ya da kendi çıkarları için akrabalarına verirler. Kız istiyor mu, istemiyor mu o önemli değil, Önemli olan (o kadındır karışamaz) onu beğenen erkektir. Erkek evet dedi mi, kızın babasıyla kabulleniyorlarsa iş bitti demektir. Ama kız inatlaşır kendi istediği adama giderse onun cezası ağırdır, çeşitli olmak üzere cezası bazen ölüme kadar gider. Açıkça ortada olduğu gibi para üzerine kurulu bu toplumda kadının nasıl diğer mallar gibi kullanıldığı ortadadır. Bu yalnızca aile ilişkileridir.

Diğer taraftan bu düzen tarafından serbest olan, yasaları gereğince kurulan genel evlere ne diyelim. Bunları kuran zengin para babaları değil mi? Onların hükümeti değil mi? Peki bu genel evlerine topladıkları kadınlar kimlerdir? Yine yoksul kimsesiz, ortada kalmış, hayattan bıkmış, kendilerini kiralamaktan başka yolu kalmamış, aç kalmış kadınlar değil mi? Bu da sömürücü düzenin pislği değil mi? Aynı şekilde yüzbinlerce kadını iliklerine kadar sömürebilmek için sermaye sahibi iş verenler, erkek işçilerden çok kadın ve çocuk işçi alıyorlar ve böyle yapmakla da daha ucuz işçiler bulup daha çok kazanıyorlar. İşte kardeşlikten, barıştan, müslümanlıktan dem vuranların iç yüzü budur.

Pek tabii ki, bizler burjuva kadınlarının yaşadıkları gibi bir hak ve öz-

(Devamı 11. Sayfada)